

Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

u suorganizaciji s

Fondom Memorijala Kantona Sarajevo

NAUČNI SKUP

**Državnost Bosne i Hercegovine u XX i XXI stoljeću:
istorijski izazovi i dostignuća u razvoju državnosti
Bosne i Hercegovine**

Knjiga sažetaka

- radni materijal -

22. i 23. novembra 2023. godine

Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

Bistrik 7, Sarajevo

NAUČNI SKUP

**Državnost Bosne i Hercegovine u XX i XXI stoljeću:
istorijski izazovi i dostignuća u razvoju državnosti
Bosne i Hercegovine**

Sarajevo, 2023.

SADRŽAJ

Anđelić, Neven – Bosna i Hercegovina od monolitne jednostranačke vlasti do anarhičnog višestranačja

Atila Hoare, Marko – Promulgation of the 1946 constitution of the People's Republic of Bosnia-Hercegovina as the final stage of the People's Liberation Struggle

Barbarić, Dražen i Bošnjak, Ana-Mari – Lažna dilema bosanskohercegovačkoga konstitucionalizma

Bešlić, Jasmina – Etnicizacija i politizacija pitanja sastava, izbora sudija i načina donošenja odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine kao mehanizmi podrivanja ustavno-pravnog poretka Bosne i Hercegovine

Bešlin, Milivoj – Federalistički osnovi Jugoslavije i državnost Bosne i Hercegovine 1941–1945.

Bianchini, Stefano – Prijedlozi za mirovne planove od 1992. do 1994. godine: korijeni neuspjeha u izgradnji funkcionalne države u Bosni i Hercegovini

Cvitković, Ivan – Zašto nije „mirna Bosna“?

Ćurak, Nerzuk – ZAVNOBiH i istraživanje budućnosti

Drino, Dževad – Evropeizacija Bosne i Hercegovine i pravne kulture

Fejzić, Elvis – Socijalne, ekonomske, političke i nacionalne odrednice Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine

Goldstein, Ivo – Bratstvo i jedinstvo – temelj socijalističke Jugoslavije

Hammer, Stefan – The Bosnian People silenced under a ceasefire Constitution

Jerković, Adamir – ZAVNOBiH – Obnova dana državnosti BiH

Kamberović, Husnija – Rodoljub Čolaković o zasjedanjima ZAVNOBiH-a i AVNOJ-a 1943. godine

Kodrić, Sanjin – „Tijelo bez duše“: Status bosanskog jezika i bošnjačke književnosti i razvoj državnosti Bosne i Hercegovine u socijalističkoj Jugoslaviji

Kukić, Slavo – Udar na ZAVNOBiH je udar na opstojnost Bosne i Hercegovine

Lavić, Senadin – Suverenitet BiH i bosanski identitet

Lučić, Zdravko – Bosna i Hercegovina mora biti koncipirana na osnovnim načelima ZAVNOBiH-a

Marković, Ivo – Pomirenje u Bosni i Hercegovini u Miru Dejtonskog sporazuma

Muslić, Albin – Državna imovina u Bosni i Hercegovini – *de lege ferenda osvrt*

Omerdić, Dženeta – (Post)dejtonska koncepcija narodnog suvereniteta u Bosni i Hercegovini

Papić, Žarko – ZAVNOBiH i aktuelna borba protiv separatizma i unitarizma

Pejanović, Mirko – Istorijski izazovi razvoja državnosti Bosne i Hercegovine potkraj 20. i početkom 21. stoljeća

Rastoder, Šerbo – Ko je bio Halid Mandić, autor proustaškog elaborata o Novopazarskom sandžaku

Sadiković, Elmir – Razvoj državnosti Bosne i Hercegovine u integracijskom procesu u EU

Sadiković, Lada – Izgradnja funkcionalne države Bosne i Hercegovine kroz efikasnu primjenu temeljnih evropskih vrijednosti

Šain, Željko, Selimović, Jasmina i Taso, Edin – Izazovi industrije osiguranja u Bosni i Hercegovini u procesu integracije naše države u Evropsku uniju

Šehić, Zijad – Istoriografija BiH o ZAVNOBiH-u

Topić, Franjo – Mir kao pretpostavka razvoja i unutarnje integracije Bosne i Hercegovine

Trnka, Kasim – Uzroci aktuelne krize državnosti Bosne i Hercegovine i moguća rješenja za njeno prevazilaženje

Turčalo, Sead – Novi geopolitički okvir za razvoj Bosne i Hercegovine u 21. stoljeću

PREDGOVOR

Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, kao najviša naučna i umjetnička institucija u Bosni i Hercegovini, kroz više od 70 godina svoga postojanja predstavlja Vam još jedan u nizu svojih projekata – naučni skup **Državnost Bosne i Hercegovine u XX i XXI stoljeću: istorijski izazovi i dostignuća u razvoju državnosti Bosne i Hercegovine**, koji će se održati 22. i 23. novembra 2023. godine, a povodom 80 godina od Prvog zasjedanja ZAVNOBiH-a i Drugog zasjedanja AVNOJ-a, u suorganizaciji s Fondom Memorijala Kantona Sarajevo.

U protekle 72. godine svoga postojanja i rada Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine imala je kontinuiran naučnoistraživački pristup u odnosu na značaj Prvog zasjedanja ZAVNOBiH-a za razvoj državnosti Bosne i Hercegovine.

U tom kontekstu Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine je posebnim naučnim skupovima obilježila godišnjice ZAVNOBiH-a:

- Godine 1973. obilježena je 30. godišnjica ZAVNOBiH-a svečanom sjednicom na kojoj je akademik Hamdija Ćemerlić podnio referat *Trideset godina državnosti Bosne i Hercegovine*.
- Godine 1983. obilježena je 40. godišnjica AVNOJ-a i ZAVNOBiH-a svečanom sjednicom kojoj su prisustvovali akademici i vijećnici AVNOJ-a i ZAVNOBiH-a. Akademik Enver Redžić je podnio referat *Istorijski korijeni, zakonitosti i pouke AVNOJ-a*.
- Godine 1993. obilježena je 50. godišnjica ZAVNOBiH-a okruglim stolom čiji je smisao bio u evokaciji intelektualaca i naučnika da afirmiranjem ZAVNOBiH-ovih provjerenih vrijednosti ojača tradiciju bosanskohercegovačkog fenomena, te da se pokaže i definiira značaj ZAVNOBiH-a za budućnosti Bosne i Hercegovine.
- Godine 2019. obilježeno je 75 godina Prvog zasjedanja ZAVNOBiH-a. Podneseno je više referata na međunarodnoj naučnoj konferenciji među kojima je uvodni referat pod naslovom *Kontinuitet razvoja državnosti Bosne i Hercegovine od Prvog zasjedanja ZAVNOBiH-a 1943. godine do referenduma građana o suverenosti i nezavisnosti 1992. godine* podnio akademik Mirko Pejanović, predsjednik Naučnog odbora međunarodne konferencije.

Ove godine, 2023, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine u suorganizaciji s Fondom Memorijala Kantona Sarajevo obilježava 80. godišnjicu Prvog zasjedanja ZAVNOBiH-a i Drugog zasjedanja AVNOJ-a. Planirano je održavanje naučnog skupa 22. i 23. novembra 2023. godine pod nazivom *Državnost Bosne i Hercegovine u XX i XXI stoljeću: istorijski izazovi i dostignuća u razvoju državnosti Bosne i Hercegovine*. Naučni skup prema konceptu pripreme obuhvata sljedeće tematske aspekte.

GLAVNI TEMATSKI ASPEKTI ZA ELABORACIJU TEME NAUČNOG SKUPA

Historijsko vrijeme razvoja državnosti Bosne i Hercegovine od Prvog zasjedanja ZAVNOBiH-a 1943. godine do 2023. godine elaborirat će se u okviru nekoliko tematskih aspekata.

PRVI TEMATSKI ASPEKT: USPOSTAVA DRŽAVNOSTI BOSNE I HERCEGOVINE 1943. GODINE U OBLIKU FEDERALNE DRŽAVNE JEDINICE U JUGOSLAVENSKOJ FEDERACIJI

- Narodno-oslobodilački i antifašistički pokret, rodno mjesto ideje ZAVNOBiH-a
- Političko-pravno oblikovanje ideje ZAVNOBiH-a odlukama: Prvog, Drugog i Trećeg zasjedanja ZAVNOBiH-a
- Kritička valorizacija ZAVNOBiH-a u odnosu na prošlo i sadašnje vrijeme
- Ustav Narodne Republike Bosne i Hercegovine iz 1946. godine

DRUGI TEMATSKI ASPEKT: RAZVOJ DRŽAVNOSTI BOSNE I HERCEGOVINE U VREMENU SOCIJALISTIČKOG UREĐENJA (1946–1990)

- Ustavno-pravni i politički položaj Bosne i Hercegovine od 1946. do 1963. godine
- Ekonomsko-socijalni i kulturni preobražaj Bosne i Hercegovine od 1963. do 1989. godine
- Oblikovanje nove prerađivačke privredne strukture Bosne i Hercegovine
- Politika ravnomjernog razvoja regionalnih područja u Bosni i Hercegovini
- Društveno i međunacionalno jedinstvo republičkih organa u upravljanju socijalnim i ekonomskim razvojem Bosne i Hercegovine

TREĆI TEMATSKI ASPEKT: ISTORIJSKI IZAZOVI U VREMENU KRIZE SOCIJALIZMA I U PROCESU DISOLUCIJE SFRJ

- Politička pluralizacija bosanskohercegovačkog društva 1990. godine
- Formiranje stranačkog sistema na etničkoj osnovi
- Referendum građana za suvereni i nezavisni državno-pravni status Bosne i Hercegovine 1992. godine
- Međunarodno priznanje suverene Bosne i Hercegovine i prijem Bosne i Hercegovine u organizaciju Ujedinjenih nacija 22. maja 1992. godine

ČETVRTI TEMATSKI ASPEKT: VOJNA AGRESIJA NA BOSNU I HERCEGOVINU

- Opsada Sarajeva snagama JNA kao glavni cilj destrukcije države Bosne i Hercegovine
- Uloga Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine u organizaciji otpora i odbrane Bosne i Hercegovine
- Historijski značaj Platforme o radu Predsjedništva u ratnim uslovima
- Mirovni planovi za Bosnu i Hercegovinu od 1992. do 1994. godine

PETI TEMATSKI ASPEKT: DEJTONSKI MIROVNI SPORAZUM I INTERNACIONALIZACIJA IZGRADNJE DRŽAVE BOSNE I HERCEGOVINE

- Mir kao pretpostavka razvoja i unutrašnje integracije Bosne i Hercegovine
- Ograničenja Dejtonskog ustava Bosne i Hercegovine za uspostavu funkcionalne države Bosne i Hercegovine
- Izgradnja institucija države Bosne i Hercegovine na osnovi primjene Bonških ovlasti Visokog predstavnika Međunarodne zajednice
- Politika secesije Republike Srpske kao opasnost za mir u Bosni i Hercegovini

- Iseljavanje stanovništva Bosne i Hercegovine u zemlje Evropske unije kao novi fenomen u egzistenciji države Bosne i Hercegovine
- Uloga međunarodne zajednice u procesu postdejtonske izgradnje državnosti Bosne i Hercegovine

ŠESTI TEMATSKI ASPEKT: IZAZOVI U ISTORIJSKOM PROCESU INTEGRACIJE BOSNE I HERCEGOVINE U EVROPSKU UNIJU I NATO SAVEZ

- Pretpostavke ubrzanja integracije Bosne i Hercegovine u članstvo Evropske unije
- Uključivanje geopolitičkih razloga za ubrzanje integracije Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju
- Članstvo u NATO savezu kao uslov za uspostavu stabilnog mira u Bosni i Hercegovini
- Evropeizacija Bosne i Hercegovine podrazumijeva preuzimanje evropske pravne stečevine u zakonski sistem Bosne i Hercegovine
- Budućnost Bosne i Hercegovine je njen razvoj kao pravne i demokratske države unutar zajednice razvijenih zemalja Evropske unije
- Članstvo u Evropskoj uniji pretpostavlja izvođenje više reformi, uključujući i ustavnu reformu

Organizacijski i Naučni odbor

Dr. **Neven Anđelić** predaje međunarodne odnose i ljudska prava na londonskom “Regent’s univerzitetu” (Regent’s University London), gostujući je profesor na “Univerzitetu u Bologni” (Università di Bologna) te gostujući prodavač na Univerzitetu u Saarlandu. Doktorirao je i magistrirao na Univerzitetu Sussex (University of Sussex) iz oblasti savremenih evropskih studija, dok je ranije u Sarajevu diplomirao na Pravnom fakultetu. Bio je gostujući visoki naučni saradnik na “Londonskoj školi ekonomije i političkih nauka” – LSE (London School of Economics and Political Science), te je na Kalifornijskom univerzitetu u Berkeleyu (University of California – Berkeley) proveo godinu dana s Fulbrajtovom stipendijom u statusu gostujućeg naučnika (Fulbright Visiting Scholar). U periodu 2014–2018. bio je član Savjetodavnog odbora o Okvirnoj konvenciji za zaštitu nacionalnih manjina u Vijeću Evrope. Autor je brojnih naučnih radova i nekoliko knjiga. Međunarodne organizacije i neke vlade ga konsultuju po pitanjima njegove ekspertize. Neven je bio novinar i urednik kultnog Omladinskog programa Radio Sarajeva, dok je kasnije u Londonu radio u redakcijama CNN-a, BBC-a i drugih vodećih medija. I danas se oglašava u globalnim i bosanskohercegovačkim medijima.

BOSNA I HERCEGOVINA: OD MONOLITNE JEDNOSTRANAČKE VLASTI DO ANARHIČNOG VIŠESTRANAČJA

NEVEN ANĐELIĆ

Čvrsta kontrola društva od strane centralnih vlasti u Sarajevu te način upravljanja u Bosni i Hercegovini tokom egzistiranja druge Jugoslavije, a posebno od ranih sedamdesetih godina, često je vodio ka opisima republike kao *najdogmatskije*, a u nekim medijskim istupima i kao *tamni vilajet*. U vremenima tokom ekonomske krize sedamdesetih, bezbjednosne 1972. godine, te političke u osamdesetim godinama dvadesetog stoljeća, ali i ranije, takva vlast se pokazala kao najsigurnija metoda očuvanja postignutih dostignuća i prevladavanja problema. Centralni jugoslavenski autoritet, Josip Broz, kritički se osvrtao na druge republike iskazivavši podršku bosanskohercegovačkom rukovodstvu zbog rješavanja problema u republici. U ovom radu se izbjegava revizionistička interpretacija bosanskohercegovačkog društva, političke i ekonomske elite prisutne u današnjoj javnosti gdje se često prošlost interpretira kroz prizmu rata tokom devedesetih godina. Dakle, ovaj rad sagledava bitne probleme i uloge institucija i pojedinaca pri kraju komunističke vladavine, pojave političke alternative, uspostavu višestranačkog političkog modela i njegovo nefunkcionisanje od samog početka. Dok je demokratija formalno uvedena, ona nikada nije funkcionalno zaživjela kroz institucije ili ponašanja i djelovanja novih političkih elita. Fokus ovog rada je na internim događajima unutar Bosne i Hercegovine, iako je neminovno referiranje na ponašanja susjednih republika tokom ovog perioda. Osnovni argument se bazira na nagloj smjeni cijele političke elite tokom druge polovine osamdesetih, liberalizacije društva i dolazak novih snaga iz iste, još uvijek jedine, političke partije na vlast. Takva vlast pokazala se uspješnom jedino u organizovanju demokratskih izbora, ali je izbor naroda bio nacionalistički. Nove političke elite nikada nisu uspjele uspostaviti sistem vladanja u republici koji bi omogućio sigurnost, prosperitet i kontinuirani razvoj društva. Njihovo razumijevanje demokratskog principa podjele vlasti zasnovao se na diobi upravljanja na hrvatsku, srpsku i muslimansku, kasnije bošnjačku vlast, umjesto na izvršnu, zakonodavnu i sudsku. Uz bitnu ulogu susjednih republika, takav sistem donio je nove izazove opstojnosti vrijednosti ZAVNOBiH-a.

Ključne riječi: monolitnost, demokratizacija, pluralizam, nacionalizam, višepartijsko društvo

Marko Attila Hoare is an Associate Professor at the Department of Political Science and International Relations at the Sarajevo School of Science and Technology. He was born in London and received his BA (Hons) in History for the University of Cambridge in 1994 and his PhD in History from Yale University in 2000. He is the author of four published books on the history of Bosnia-Herzegovina, of which *Genocide and Resistance in Hitler's Bosnia: The Partisans and the Chetniks, 1941-1943* (Oxford University Press, Oxford, 2006) won the British Academy Postdoctoral Fellow Monograph Competition in 2004. He is currently completing work on a history of modern Serbia which is due to be published by Hurst in January 2024.

**PROMULGATION OF THE 1946 CONSTITUTION OF THE PEOPLE'S REPUBLIC
OF BOSNIA-HERCEGOVINA AS THE FINAL STAGE OF THE PEOPLE'S
LIBERATION STRUGGLE**

MARKO ATILA HOARE

The People's Liberation Struggle in Bosnia-Herzegovina, led by the Communist Party of Yugoslavia (KPJ) but incorporating a broader section of Bosnian society, was a Bosnian-Herzegovinian national-liberation struggle. It was waged under Bosnian-Herzegovinian patriotic slogans, organised administratively through a Bosnian-Herzegovinian framework and aimed ultimately at establishment of Bosnian-Herzegovinian statehood within a federal Yugoslavia. The promulgation of the constitution of the People's Republic of Bosnia-Herzegovina represented the culmination of this movement. Although the KPJ ensured this constitution would accord with its goals and policy, it had not worked out its goals beforehand in its entirety. Nor was it able to choreograph the process of promulgation seamlessly. Disagreements and tensions in the movement therefore emerged, reflecting its heterogeneity and the wider tensions in Bosnian-Herzegovinian society.

Keywords: antifascism, statehood, Bosnia-Herzegovina, ZAVNOBiH

Dražen Barbarić rođen 1987. godine u Mostaru. Osnovnu školu i gimnaziju završio u Širokom Brijegu. Preddiplomski i diplomski studij politologije završio na Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, dok je doktorski studij politologije završio na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Sarajevu 2017. godine. Od veljače 2012. godine zaposlen kao asistent, na Studiju politologije Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Mostaru, a od prosinca 2022. u statusu izvanrednoga profesora. Trenutno obnaša funkciju dekana Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Mostaru. Višegodišnji je član uredničkoga odbora godišnjaka Filozofskoga fakulteta *Identiteti – Kulture – Jezici*, te organizacijskoga odbora istoimene međunarodne znanstvene konferencije. Član je uredničkoga odbora časopisa *Sineza* u izdanju Filozofskoga fakulteta Univerziteta u Banjoj Luci. Obavljao je funkciju tajnika znanstvenoga časopisa *Kultura komuniciranja*, te organizatora konferencije mladih znanstvenika *Znanost kao kultura neslaganja*. Putem Erasmus+ programa sudjelovao je u izvođenju nastave na: Fakultetu političkih znanosti i međunarodnih odnosa Sveučilišta Matej Bel, Banská Bystrica (Slovačka), Fakultetu društvenih znanosti Sveučilišta Masaryk, Brno (Češka), te Fakultetu političkih znanosti i sociologije Sveučilišta Granada (Španjolska). U sklopu istoga programa na Filozofskom fakultetu u Mostaru mentorirao je kandidate sa Sveučilišta Masaryk (Češka) te Sveučilišta u Granadi (Španjolska). Gostovao je na doktorskom studiju *Globalne studije* u sklopu Centra za interdisciplinarnu studiju Univerziteta u Sarajevu. Trenutno je član Vijeća za znanost Bosne i Hercegovine. Područja znanstvenoga interesa su: politička teorija i suvremena geopolitika.

Ana-Mari Bošnjak rođena 16. kolovoza 1988. godine u Mostaru gdje završava osnovnu školu i opću gimnaziju. Na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Mostaru završila dodiplomski i diplomski studij Politologije. Pohađala interdisciplinarni doktorski studij društvenih znanosti, istraživačko područje politologije na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Sarajevu i doktorirala s temom „Europeizacija lokalne samouprave u tranzicijskim zemljama“. Doktorska disertacija je nagrađena od Rektorske konferencije Alpe-Jadran (AARC). Od listopada 2012. sudjeluje u izvođenju nastave na studiju Politologije Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Mostaru. Godine 2020. se bira u znanstveno-nastavno zvanje docentice. Nositeljica je kolegija Znanost o upravi, Lokalna samouprava, Javne politike i Europeizacija javnih politika. Sudionica je međunarodnih znanstvenih konferencija i istraživačko-edukacijskih projekata te autorica i koautorica više znanstvenih i stručnih radova i publikacija. Od prosinca 2022. godine obnaša funkciju pročelnice studija Politologije.

LAŽNA DILEMA BOSANSKOHERCEGOVAČKOGA KONSTITUCIONALIZMA

DRAŽEN BARBARIĆ, ANA-MARI BOŠNJAK

U prvom dijelu rada cilj je pokazati genuini karakter konstitucionalizma moderne Bosne i Hercegovine. Drugim riječima, cilj je opisati kontekst stvaranja ustavnog uređenja i njegove reinterpretacije kroz percepcije triju nacionalnih zajednica. Na metodološkoj razini konstruiran je kao razlika između Dejtonskog mirovnog sporazuma u smislu izvornog ustavnog teksta i tri „Daytona“ kao nacionalno pristranih percepcija istog teksta i učinaka koje oni proizvode u političkom sustavu. Drugi dio rada posvećen je analitičkoj dijagnostici konkretnih problema koji su rezultirali potpuno nefunkcionalnim političkim sustavom. Ono što se detektira kao najvažnija devijacija bosanskohercegovačkoga političkog okvira je nepostojanje tzv. „politike priznanja“. Tako će završni dio raspravljati o preskriptivnim elementima koji bi mogli generirati poboljšanje našeg ustavnog okvira i stvaranje stabilnog multinacionalnog društva i funkcionalne moderne države. Glavna ideja korištena za razvoj tih preskriptivnih elemenata je Rawlsov preklapajući konsenzus koji se mora sastojati od zajedničkog nazivnika i rezultirati rješenjem temeljnog problema nepostojanja osjećaja zajedničke države jednom zauvijek. Iz tog preklapajućeg konsenzusa mogli bismo razviti „diferencirano građanstvo“ koje bi uključilo nacionalne posebnosti kao političke činjenice i stvorilo potencijal za transgresiju normativnog zajedničkog nazivnika na sve ostale segmente bh. društva.

Ključne riječi: Dejtonski mirovni ugovor, konstitucionalizam, preklapajući konsenzus, diferencirano građanstvo, politika priznavanja

Jasmina Bešliagić je rođena 3. septembra 1979. godine u Bihaću, gdje i danas živi. U Bihaću je završila osnovnu školu i gimnaziju. Po završetku gimnazije upisuje Pravni fakultet Univerziteta u Bihaću, na kojem diplomira 2005. godine. Na Pravnom fakultetu Univerziteta u Bihaću je 2010. godine odbranila temu magistarskog rada pod naslovom: „Mobbing – psihoteror na radnom mjestu“ i stekla pravo na naučni stepen magistra pravnih nauka, a pravo na naučni stepen doktora pravnih nauka je stekla 2015. godine na Pravom fakultetu Univerziteta u Bihaću odbranivši doktorsku disertaciju pod naslovom: „Diskriminacija pri zapošljavanju i na radu – evropski i nacionalni aspekt“.

Nakon provedenih procedura izbora, Jasmina Bešliagić je od izbora u akademsko zvanje asistenta do vanrednog profesora birana na predmete iz oblasti ili na oblast Državnog prava, na kojoj oblasti i danas ima izbor u akademsko vanrednog profesora.

Za svoja akademska postignuća Jasmina Bešliagić je 2009. godine nagrađena prestižnom nagradom za poseban akademski uspjeh koju dodjeljuje Bošnjački institut – „Fondacija Adil Zulfikarpašić“.

U mandatnim periodima utvrđenim odgovarajućim odlukama, Jasmina Bešliagić je bila članica Upravnog odbora Pravnog fakulteta Univerziteta, kao i članica Senata Univerziteta u Bihaću. Izborom od strane Agencije za državnu službu Federacije Bosne i Hercegovine, Jasmina Bešliagić je izabrana na listu eksperata iz oblasti prava za izbor rukovodećih i ostalih državnih službenika u Federaciji Bosne i Hercegovine, a odlukom Ministarstva pravosuđa i uprave Unsko-sanskog kantona je izabrana za eksperta Agencije za državnu službu Federacije Bosne i Hercegovine iz oblasti prava za imenovanje članova komisije za izbor državnih službenika. Jasmina Bešliagić je članica Odbora za osiguranje kvaliteta Univerziteta u Bihaću i članica Savjeta za nauku Unsko-sanskog kantona.

Jasmina Bešliagić je autorica dvije knjige, većeg broja naučnih i stručnih radova, te je učesnica većeg broja naučnih i stručnih skupova i konferencija u svojstvu predavača ili učesnika, kao i drugih akademskih manifestacija, kako međunarodnog, tako i domaćeg karaktera, kao i ekspertnih, stručnih komisija i radnih tijela državnih organa, institucija i poslovnih subjekata.

ETNICIZACIJA I POLITIZACIJA PITANJA SASTAVA, IZBORA SUDIJA I NAČINA DONOŠENJA ODLUKA USTAVNOG SUDA BOSNE I HERCEGOVINE KAO MEHANIZMI PODRIVANJA USTAVNO-PRAVNOG PORETKA BOSNE I HERCEGOVINE

JASMINA BEŠLAGIĆ

Uloga ustavnog sudstva u svakoj savremenoj, demokratski uređenoj državi je od nemjerljivog značaja za očuvanje ustavno-pravnog poretka i osnovnih principa pravne države i vladavine prava, ustavnosti i zakonitosti.

Pozicija Ustavnog suda Bosne i Hercegovine u sistemu državnih institucija zauzima posebno mjesto, zbog specifičnosti njenog državnog uređenja, stepena demokratskog razvoja i opredijeljenosti političkih aktera ka poštivanju uvedeno navedenih principa. Da bi Ustavni sud Bosne i Hercegovine odgovorio svojoj zahtjevnoj ulozi „čuvara“ Ustava Bosne i Hercegovine i njenog ustavno-pravnog poretka posebno je važno osigurati da u sastav Ustavnog suda Bosne i Hercegovine budu izabrani samo i isključivo nezavisni, nepristrasni, stručni i profesionalni pravници visokih moralnih kvaliteta, bez obzira na njihovu etničku pripadnost, oslobođeni mogućnosti bilo kakvih političkih ili drugih uticaja na njihove stavove, mišljenja i odluke, osigurati objektivne i nezavisne procedure donošenja odluka bez bilo kakvih institucionalnih ili vaninstitucionalnih uticaja i pritisaka, posebno kada su u pitanju procedure donošenja odluka koje se ne mogu i ne smiju vezati za etničku ili entitetsku pripadnost pojedinog sudije Ustavnog suda Bosne i Hercegovine.

Upravo kroz mehanizme etnicizacije i politizacije pitanja sastava, izbora sudija i načina donošenja odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, a posmatrajući ulogu Ustavnog suda Bosne i Hercegovine u očuvanju državnosti i državno-pravnog kontinuiteta, svjedoci smo očiglednom podrivanju ustavno-pravnog poretka države Bosne i Hercegovine.

Ključne riječi: Bosna i Hercegovina, Ustavni sud Bosne i Hercegovine, sudije Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, etnicizacija, politizacija

Milivoj Bešlin je istoričar i viši naučni saradnik Instituta za filozofiju i društvenu teoriju Univerziteta u Beogradu. Predavao je na Filozofskom fakultetu Univerziteta Crne Gore 2017–2018. Napisao je dvotomnu monografiju *Ideja moderne Srbije u socijalističkoj Jugoslaviji*, kao i više desetina stručnih studija, članaka, rasprava i prikaza u domaćim i međunarodnim naučnim časopisima i zbornicima. Priređivač i urednik sedam zbornika radova. Učesnik na brojnim regionalnim i međunarodnim naučnim skupovima i konferencijama. Učestvovao u realizaciji četrnaest naučnih projekata. Osnivač i koordinator Laboratorije za istraživanje socijalizma i (post)jugoslovenske studije (YugoLab) na IFDT. U radovima, između ostalog, istraživao: političku i društvenu istoriju socijalističke Jugoslavije; studije nacionalizma; teoriju modernizacije; pokušaje reformi u socijalističkoj Jugoslaviji; osnovne elemente jugoslovenskog federalizma; srpsko-hrvatske odnose u 20. veku; Drugi svetski rat u Jugoslaviji; autonomiju Vojvodine u jugoslovenskom federalizmu; problem antifašizma i istorijskog revizionizma; pitanja intelektualnog angažmana i nacionalizma.

FEDERALISTIČKI OSNOVI JUGOSLAVIJE I DRŽAVNOST BOSNE I HERCEGOVINE 1941–1945.

MILIVOJ BEŠLIN

U izlaganju bi se najpre dao sintetizovan pregled destrukcije centralističke paradigme u prvoj Jugoslaviji. Središnji deo izlaganja se odnosi na izgradnju novih osnova federativnog uređenja tokom antifašističke borbe i socijalističke revolucije koju je predvodio partizanski pokret uz dominantnu ulogu KPJ. Posebna pažnja je posvećena državno-utemeljiteljskom zasedanju AVNOJ-a u Jajcu 1943. na kome je usvojen nacionalno-emancipatorski koncept države u izgradnji – pet, odnosno, šest naroda i njihovih federalnih država kao konstitutivnih elemenata nove federativne Jugoslavije. Unutar navedene konstelacije utvrđena je državnost i nedeljivost Bosne i Hercegovine kao istorijski državotvorne i etno-konfesionalno specifične jedinice. U navedenim okvirima utemeljena je i ravnopravnost tri bosanskohercegovačka naroda – Muslimana, Srba i Hrvata.

Ključne reči: Jugoslavija, AVNOJ, Narodnooslobodilačka borba, Komunistička partija Jugoslavije, federalizam

Stefano Bianchini je bio profesor političke istorije Istočne Evrope na Sveučilistu u Bologni do kraja oktobra 2023. U periodu od 2015. do 2021. bio je rektorov izaslanik za odnose s istočnom Evropom. Prethodno je koordinirao dvogodišnji Interdisciplinarni Master iz Istočnoeuropskih Studija (MIREES), koji je nudio zajedničku diplomu sveučilišta u Bologni, St. Petersburgu, Vytautas Magnus u Kaunasu i Corvinus iz Budimpešte. Od 2001. do 2018, zajedno s prof. dr. Zdravkom Grebom, vodio je *The European Regional Master in Democracy and Human Rights for SEE* (ERMA) s dvostrukom diplomom Sveučilišta u Sarajevu i Bologni. Izvršni je urednik časopisa “Southeastern Europe”, (Brill, Leiden) i drugih akademskih časopisa. Kao stručnjak za balkanska pitanja bio je savjetnik ICTY-a u Haagu. Objavio je i uredio 36 knjiga i više od 200 članaka na različitim jezicima. Autor je, između ostalog, knjige *Eastern Europe and the Challenges of Modernity 1800-2000*, Routledge, Abingdon-New York, 2015 i *Liquid Nationalism and State partitions in Europe*, Edward Elgar, Cheltenham, 2017.

PRIJEDLOZI ZA MIROVNE PLANOVE OD 1992. DO 1994. GODINE: KORIJENI NEUSPJEHA U IZGRADNJI FUNKCIONALNE DRŽAVE U BOSNI I HERCEGOVINI

STEFANO BIANCHINI

Kao što je poznato, samo kasno i s neizvjesnošću, međunarodna diplomacija odlučila je igrati medijatorsku ulogu kako bi se zaustavili jugoslavenski nasljedni ratovi. Naročito je sukob u Bosni i Hercegovini zahtijevao poseban angažman zbog broja strana uključenih u vojnoj eskalaciji, što je bilo pogotovo teško razumjeti u SAD-u. Štoviše, odnos teritorijalnosti i nacionalnosti (koji su svojevremeno branili i Lenin i američki predsjednik Wilson krajem Prvog svjetskog rata) pokazao je, još jednom, nemogućnost postizanja prihvatljive ravnoteže na terenu, dok su ratna brutalnost, silovanja i etničko čišćenje sve više postojali glavno oruđe usmjereno na legitimiziranje snaga koje su potražile etničku podjelu BiH. U tom okviru, međutim, Zapadni diplomati – kao i države koje su tvrdile da prate “liberalna načela” i građanske vrijednosti – predložili su razne mirovne planove između 1992. i 1994. godine. Ipak, u suštini, ti planovi su imali sličnu narav, jer im je glavni strateški pristup bio – paradoksalno – baš približavanje zahtjeva ratnih etničko-nacionalnih gospodara, dok su razni antiratni pokreti bili ignorirani. U tom okviru, najrelevantniji planovi su bili Cutilherov prijedlog, Vance-Owenov i Owen-Stoltenbergov plan, ali i Washington sporazum, budući da je ovo posljednje otvorilo put Dejtonskom dogovoru. Na kraju, nijedan od ovih planova nije mogao jamčiti funkcionalnu izgradnju države. Stoga će se ovaj prilog fokusirati na glavne političke i kulturne korijene koji su doveli do takvog neuspješnog rezultata, ostavljajući nacionalističke pristupe da ustraju i nakon rata, utječući na nesposobnost institucionalne strukture Bosne i Hercegovine.

Ključne riječi: nacionalizam, mirovni planovi, Zapadna odgovornost, nefunkcionalna država, savremena društva

Akademik **Ivan Cvitković**, sociolog religije, sveučilišni profesor rođen je 1945. godine u mjestu Cim kraj Mostara. Učiteljsku školu završio u Mostaru (1964), studij sociologije na Fakultetu političkih nauka u Sarajevu (1967), magistrirao na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu (1974), doktorat socioloških znanosti stekao na Fakultetu za sociologiju, novinarstvo i političke znanosti u Ljubljani tezom *Marksistička misao i religija* (1978). Jedno vrijeme bavio se i političkim radom. Bio je sekretar predsjedništva CK SK BiH (1987–1989). Za asistenta na Fakultetu političkih nauka u Sarajevu biran 1972. Od 1980. do 1986. docent. Od 1986. do 1989. izvanredni profesor. Od 1989. do 2013. redoviti profesor na predmetima Sociologija religije, Sociologija spoznaje i morala te Religije suvremenoga svijeta. Od 2014. godine profesor emeritus Univerziteta u Sarajevu. Radio i u Institutu za proučavanje nacionalnih odnosa od 1989. do 1990. godine. Redoviti član Hrvatskog društva za znanost i umjetnost. Radove objavljivao u mnogim časopisima kao što su *Lica, Odjek, Dijalog, Pregled, Most, Politička misao, Oko, Naši razgledi, Naše teme, Prosvjetni list, Sveske, Gradina, Teme, Religija i tolerancija*, itd. Bio član redakcija *Lica* (Sarajevo), *Porodica i dijete* (Sarajevo), *Opredjeljenja* (Sarajevo), *Etos* (Sarajevo), *Radovi* (Sarajevo). U redakciji je međunarodnog časopisa *Religija i tolerancija* (Novi Sad), *Diskursi: društvo, religija, kultura* (Sarajevo), *Balkan Science Review* (Štip, Makedonija), *Balkanske sinteze* (Niš). Sudjelovao u edukaciji znanstvenih kadrova, pored Sarajevskog univerziteta, na Sveučilištima u Zagrebu, Beogradu, Mostaru, Tuzli. Predavač na ljetnim školama BOŠ (Beograd), surađivao na projektima Goethe instituta Sarajevo, organizacije Konrad Adenauer Sarajevo i Svjetske religije za mir Sarajevo. Bio u rukovodstvu Sociološkog društva BiH, Udruženja za politologiju BiH, Foruma za međuetničke odnose (Beograd). Obavljao dužnost predsjednika Naučnog vijeća Instituta za nacionalne odnose. Obavljao dužnost predsjednika Naučnog vijeća Fakulteta političkih nauka (2008–2011). Obavljao dužnost akademskog direktora *Religijskih studija* pri Univerzitetu u Sarajevu. Dobitnik nagrade Fakulteta političkih nauka za doprinos razvoju kulture religijâ (2006). Dobitnik priznanja najbolji nastavnik Fakulteta političkih nauka za 2007. godinu dodijeljenog od Univerziteta u Sarajevu. U *Skici za portret YU sociologa religije* (JUNIR, Niš, 2008), uvršten među deset odabranih. Sekretar Odjeljenja društvenih nauka ANUBiH-a. Do kraja 2020. godine obnašao je dužnosti zamjenika sekretara i sekretara Odjeljenja društvenih nauka ANUBiH-a. Predsjedavao Odborom za sociološke nauke pri Odjeljenu društvenih nauka ANUBiH-a od njegova osnivanja do kraja 2020. godine. Član je Savjeta časopisa *Dijalog* kao i član Znanstvenog savjeta časopisa *НАУЧНИЙ РЕЗУЛТАТ*, serija *Социология и управление*. Za dopisnog člana Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine u Odjeljenje društvenih nauka izabran je 2008, a za redovitog 2012. godine.

ZAŠTO NIJE „MIRNA BOSNA“

IVAN CVITKOVIĆ

U radu se osvrćemo na svađe s prošlošću vezano za odluke AVNOJ-a i ZAVNOBiH-a. U Republici Srpskoj su „poništili“ odluke ZAVNOBiH-a (može li se prošlost poništiti?); za političare iz reda stranaka sa hrvatskim predznakom to je zaboravljena prošlost; bošnjačke političke stranke će se sjetiti tih događaja povodom godišnjica, ali su i one daleko od provođenja tada utvrđenih osnovnih vrijednosti za „mirnu Bosnu“.

Slovenački filozof S. Žižek, u knjizi *O vjerovanju*, podsjeća nas kako je na području ex. Jugoslavije postojao izraz „mirna Bosna“, što je značilo da su otklonjene prijetnje sukobu. Nažalost, Bosna danas nije mirna. Dio političara za to okrivljuje Zapad, izbjegavajući vlastitu odgovornost za takvo stanje. U radu ukazujemo na „domaće“ razloge zašto „Bosna nije mirna“. Riječ je o državi čija struktura (i tu, zaista, postoji dio odgovornosti Zapada) ima za posljedicu da velik broj ljudi gubi osjećaj njenoj pripadnosti. Tu je i virus mržnje koji je, izgleda, danas snažniji nego pred rat 1991.-1995. god. Ne zna se što je za „mirnu Bosnu“ opasnije: virus mržnje ili virus nacionalizma. A u Bosni i Hercegovini ih imamo tri: hrvatski, bošnjački i srpski nacionalizam. Teško je reći koji više doprinosi tome da ne bude „mirna Bosna“. I dominirajuća politika i političari doprinose da „Bosna nije mirna“. Ma koliko pojedinci ukazivali na religiju kao faktor pomirenja, daleko smo od toga da ona(e) stvarno doprinosi „mirnoj Bosni“. Od „mirne Bosne“ udaljava nas netolerancija, nepovjerenje, strah od Drugog. Vode se ratovi sjećanja, a svaki narod ima svoju istinu i pravdu. Za „mirnu Bosnu“ nedostaje istinskog dijaloga, razgovora. „Mirnoj Bosni“ ne doprinose ni razne kvaziteorije o „bosanskoj naciji“.

Ključne riječi: AVNOJ, ZAVNOBiH, Bosna i Hercegovina, „mirna Bosna“, nacionalizam, politika, mržnja, religija, ljevica, Drugi, dijalog, pomirenje.

Nerzuk Ćurak doktor je političkih znanosti, redovni profesor na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Sarajevu, dopisni član ANUBiH-a, esejist, znanstveni publicist, novinar, urednik, javni intelektualac, mirovni i građanski aktivist. Autor je knjiga *Geopolitika kao sudbina: Slučaj Bosna. Postmodernistički ogled o perifernoj zemlji* (Sarajevo, 2002), *Dejtonski nacionalizam* (Sarajevo, 2004), *Obnova bosanskih utopija. Politologija, politička filozofija i sociologija dejtonske države i društva* (Sarajevo-Zagreb, 2006), *Filozofija zagrljaja* (Rabic, Sarajevo, 2009), *Izveštaj iz periferne zemlje. Gramatika geopolitike* (FPN, Sarajevo, 2011), *Rasprava o miru i nasilju. (Geo)politika rata – (Geo)politika mira – Studije mira* (Buybook, Sarajevo-Zagreb, 2016), *Od erosa do polemosa. Knjiga razgovora* (Buybook, Sarajevo-Zagreb, 2018.), *Zašto je Bosna a ne ništa* (Centar za kritičko mišljenje, Mostar, 2021). Objavio je više znanstvenih i stručnih tekstova u referentnim časopisima i zbornicima u Bosni i Hercegovini, regionu i svijetu. Prvi je dobitnik tek ustanovljene međunarodne nagrade *Kemal Kurspahić sarajevskog Oslobođenja*.

ZAVNOBIH I ISTRAŽIVANJE BUDUĆNOSTI

NERZUK ĆURAK

Postkonfliktno bosanskohercegovačko društvo, bez obzira na sve oblike unutrašnje napetosti, a koje su snažno potcrtane i generirane iz institucionalnog dizajna hiperetničke dejtonske države, ipak uspijeva da baštini filozofiju egzistencije koja traži da, bez obzira na sve naše razlike, proizvodimo zajedničko gledište. Nažalost, s onu stranu moguće „zavnobihske“ društvenosti, aktualne političke strukture u Bosni i Hercegovini napustile su zajedničko gledište, a jedan od krucijalnih razloga napuštanja našeg načina života kao moguće političke platforme, je *političko napuštanje* ZAVNOBiH-a kao povijesnog vrela bez kojega nije moguće misliti Bosnu i Hercegovinu u budućnosti. Iz negativnih modela budućnosti, na kojima prilježno rade sablasne strukture etnonacionalizma, kao tendencija, latencija i intencija, dolaze nagovještaji radikalnih interpretativnih i interventnih mehanizama koji uopće u nacrtima sutrašnje Bosne i Hercegovine više ne vide mjesto i ulogu ZAVNOBiH-a. Taj nadahnjujući transpovijesni događaj percipira se samo kao odigrana povijest koja više ništa ne može ponuditi Bosni i Hercegovini.

Autor će na tragu sve razvijenijih futuroloških studija, istražiti moguću budućnost ZAVNOBiH-a, procijeniti njegov budući razvoj i eventualni progres te emancipatorske ideje u našem oktroiranom „etnopolisu“, nenaviklom na pretjerano odvažne anticipacije.

Ključne riječi: ZAVNOBiH, etnonacionalizam, budućnost, anticipacija, Bosna i Hercegovina

Dr. sc. **Dževad Drino**, rođen 1957. godine u Bugojnu, redovni profesor Pravnog fakulteta Univerziteta u Zenici na predmetima Rimsko pravo i Opća (Komparativna) pravna historija, te srodnih kolegija koje je predavao i na pravnim fakultetima univerziteta u Tuzli i Sarajevu. Autor je četiri univerzitetska udžbenika i oko 70 naučnih i stručnih radova, član društva Forum Romanum, društva romanista Jugoistočne Evrope, Bioetičkog društva BiH, te Društva za hrvatsku povijesnicu Zagreb.

Predsjednik je Vijeća za nauku Zeničko-dobojskog kantona.

EVROPEIZACIJA BOSNE I HERCEGOVINE I PRAVNE KULTURE

DŽEVAD DRINO

Izdavač Max Planck, Institut za evropsku pravnu historiju, je 2017. godine objavio analizu pravnih sistema na području Jugoistočne Evrope, gdje je za pravne sisteme Bosne i Hercegovine, Srbije i Albanije u naslovu stavio odrednicu „Konflikt und Koexistenz“. Urednik dr. Thomas Simon je, obrađujući Bosnu i Hercegovinu, krenuo od pravnog pluralizma Osmanskog carstva i „kolonijalne modernizacije“ u doba Austro-Ugarske uprave, zanemarujući predosmansku komponentu, ali i kasnije pravo stare i nove Jugoslavije koje je umnogome uticalo na današnji pravni sistem zemlje.

Budući da je sam pojam pravne kulture nerijetko difuzan, ali svakako (po prof. D. Čepulu, Zagreb) obuhvata dva sadržaja – pravne tradicije, kao dugotrajna prihvaćenost određenih sadržaja u društvu i pravnom sistemu, te razlikovnost pravne kulture od komparativnog poredbenog prava, kome se prigovara normativistička usmjerenost i grupisanje prava u pravne porodice, pri čemu država apsolutno ostaje najznačajniji ram svih procesa s jasnim identitetom i tradicijom.

Kako je pravni sistem Bosne i Hercegovine stvaran u pravnim posebnostima bosanske srednjovjekovne države, a potom kao segment dva velika carstva (Osmanskog i Austro-Ugarskog), na koncu kao elemenat južnoslavenskih integracija, on pokazuje svoju originalnost i posebnost u odnosu na ostatak Zapadnog Balkana.

Rad se bavi traženjem odgovora na pitanja koje su to posebnosti, šta čini tradiciju a šta modernu, što se čini neophodnim u dosadašnjim pokušajima unifikacije prava putem tzv. direktiva EU i presuda evropskih sudova.

Ključne riječi: Bosna i Hercegovina, Evropa, komparativnost, pravne kulture, tradicija

Elvis Fežić rođen je 1982. godine u Fojnici. Diplomski i magistarski studij apsolvirao je na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Sarajevu. Doktor je političkih nauka, a doktorsku disertaciju odbranio je na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Sarajevu 2014. godine.

Predaje na sljedećim predmetima: Država i globalizacija, Historija socijalne i političke misli u BiH, Upravljanje državom, Političke ideologije, Globalizacija i političko upravljanje, Savremena država, Modeli države i demokratije i Institucionalna i vaninstitucionalna politika. Predavao je na predmetima: Uvod u politologiju, Moderna politička misao u BiH i Teorije globalizacije. Od studijske 2014/2015. godine predaje na Interdisciplinarnom doktorskom studiju Fakulteta političkih nauka Univerziteta u Sarajevu. Autor je knjiga *Transformacija upravljanja državom: korporacijski imperijalizam na djelu (2016)* i *Paradoksi direktne demokratije: volja naroda i referendumski populizam (2022)*. Koautor je tri istraživačke studije koje su publicirane u formi knjiga: *Razgovor o ljevici: identitet, kriza i izazovi u Bosni i Hercegovini danas (2015)*, *Socijalna demokratija i socijalni kapitalizam: o mogućnostima praktične primjene u Bosni i Hercegovini (2017)* i *Socijalna demokratija u BiH – historijski pregled i razmatranja za budućnost (2020)*. Jedan je od koautora u znanstveno-uredničkoj knjizi *Populistički duhovi vremena i izazovi demokraciji: studije o populizmima (2021; Zagreb: Despot infinitus)*. Objavio je oko pedeset znanstvenih radova i kritičkih osvrtu u referentnim domaćim i inostranim naučnim publikacijama. Bio je recenzent i promotor više knjiga, istraživačkih studija i časopisa. Njegov primarni znanstveni i istraživački interes vezan je za političku teoriju, historiju političke misli, političke ideologije, teorije države i globalizacije, teorije vlasti i demokratije, institucionalnu i vaninstitucionalnu politiku, političko ponašanje i modele upravljanja državom.

Bio je član redakcije u časopisima *Godišnjak BZK Preporod*, *Godišnjak Fakulteta političkih nauka u Sarajevu* i *Sarajevski žurnal za društvena pitanja*. Sudjelovao je kao uvodničar i referent na međunarodnim i domaćim znanstvenim konferencijama, okruglim stolovima i radionicama. Participirao je kao inicijator i istraživač u nekoliko domaćih znanstvenih projekata, a bio je i član istraživačkog tima u naučnim projektima Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine (ANUBiH). Bio je saradnik na međunarodnom naučno-istraživačkom projektu *Negotiating Modernity: History of Modern Political Thought in East-Central Europe (2008–2013 – supported by the European Research Council)*. Od oktobra 2019. godine obavlja funkciju prodekana za nastavu na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Sarajevu.

SOCIJALNE, EKONOMSKE, POLITIČKE I NACIONALNE ODREDNICE SOCIJALISTIČKE REPUBLIKE BOSNE I HERCEGOVINE

ELVIS FEJZIĆ

Socijalistička Republika Bosna i Hercegovina bila je autentična politička zajednica i republička jedinica Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, barem kada je u pitanju njena socijalna, ekonomska, politička i nacionalna struktura. Prema Ustavu iz 1974. godine imala je naglašen politički subjektivitet – kao uostalom i druge jugoslavenske republike – što je u nekoj mjeri nadilazilo političku autonomiju i distribuirani suverenitet koji je, prema ustavu iz 1946. godine, unijela u Federativnu Narodnu Republiku Jugoslaviju, a to će kasnije biti politička osnova za realizaciju referendumskog glasanja o nacionalnom samoopredjeljenju. Socijalna, ekonomska i politička obilježja Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine uvjetovana su u velikoj mjeri implementiranjem politike socijalističkog samoupravljanja te ubrzanom urbanizacijom i industrijalizacijom, dok su njene nacionalne odrednice definirane zakašnjelim priznavanjem i rješavanjem `muslimanskog pitanja` – koncipirano je i utvrđeno odlukama ZAVNOBiH-a – čime je konačno bosanskohercegovačkim muslimanima priznata obećana nacionalna autonomija i status jednog od tri konstitutivna naroda. Njeno političko pozicioniranje unutar druge jugoslavenske države u tom periodu imalo je različite razvojne faze, što je nerijetko bilo uvjetovano konstruiranim političkim izazovima i preprekama, a sve to se reflektiralo na njene ukupne mogućnosti u složenoj jugoslavenskoj zajednici.

Ključne riječi: društvo, ekonomija, država, nacija, vlast, socijalističko samoupravljanje, ustav, Bosna i Hercegovina

Ivo Goldstein (1958.), historičar i diplomat, zaposlen je od 1980. na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, gdje je napredovao do redovnog profesora u trajnom zvanju.

U prvom dijelu karijere bavio se bizantologijom i hrvatskom poviješću srednjega vijeka, ponajprije ranim srednjim vijekom, kao i poviješću Židova u Hrvatskoj, a od sredine devedesetih i različitim aspektima hrvatske povijesti 20. stoljeća.

Objavio je tridesetak knjiga, od kojih se ističu *Bizant na Jadranu VI.–IX. stoljeće*, 1992., *Hrvatski rani srednji vijek*, 1995., *Hrvatska povijest*, 2003 (objavljena u četiri hrvatska, tri engleska i slovenskom izdanju), *Židovi u Zagrebu 1918.–1941.*, 2004.; *Jasenovac*, 2018; *Hrvatska 1990-2020, Godine velikih nada i gorkih razočaranja*, 2021; *Antisemitizam u Hrvatskoj od srednjega vijeka do danas*, 2022; *Povijesni revizionizam i neoustaštvo, Hrvatska 1989-2022*, 2023. Sa Slavkom Goldsteinom objavio je knjige *Holokaust u Zagrebu*, 2001, *Tito*, 2015 i druge. S Vladimirom Anićem autor je *Rječnika stranih riječi*, 1999., te suautor *Hrvatskog enciklopedijskog rječnika*, 2002.

Od 2013. do 2017. bio je hrvatski veleposlanik u Francuskoj, Monaku te stalni predstavnik pri UNESCO-u.

Od 2018. član je Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine.

Francuski predsjednik Emanuel Macron ga je 2022. odlikovao ordenom viteza reda Legije časti Francuske Republike.

BRATSTVO I JEDINSTVO – TEMELJ SOCIJALISTIČKE JUGOSLAVIJE

IVO GOLDSTEIN

Što je činilo NOP tako uspješnim, životnim, što mu je dalo životnu snagu već u prvim mjesecima njegova postojanja i naposljetku, što mu je dalo energiju da se pretvori u politički pokret koji će nakon oslobođenja graditi novu Jugoslaviju, novo društvo? Ta nova, socijalistička Jugoslavija, bez obzira na sve mane, zablude, zastranjenja, greške, bila je, nema nikakve dvojbe, neusporedivo uspješnija od svih koncepata koji su se nudili i provodili na prostorima bivše Jugoslavije prije ili poslije nje.

Mnogo joj je toga dalo životnu snagu, počevši od ideološke i političke baze, koju je Josip Broz Tito često znao sažeti u nekoliko jednostavnih riječi. Jedna od tih ključnih parola jest bila bratstvo i jedinstvo.

U tekstu će se analizirati postanak, značenje i evolucija te parole, kao i ideje federalizma koja s parolom bratstvo i jedinstvo bila kompatibilna, odnosno na nju se logično naslanjala.

Ključne riječi: NOB, bratstvo i jedinstvo, Bosna i Hercegovina

Stefan Hammer studied law and oriental studies at Vienna University and obtained his “habilitation” in public law and legal philosophy in 2004. His areas of research include political philosophy, comparative constitutionalism and human rights from an intercultural perspective. He has been teaching at universities in Europe, America, Africa, and Asia and has been conducting international research projects in constitutionalism as well as dialogue conferences with Islamic countries. He was a member of the Board of Advisors of the International Development Law Organization (IDLO).

THE BOSNIAN PEOPLE SILENCED UNDER A CEASEFIRE CONSTITUTION

STEFAN HAMMER

As *James Madison* has explained in Nr. 39 of the famous “Federalist Papers”, the central government in a federal state is composed of national and federal elements which allow for representation of the people both as national citizens and as citizens of the federated entities. As examples in federal and central states show, national representation may well be organized on a territorial basis. However, in B&H, the dominant limitation of territorial representation to ethnic representation on the national level practically buries the national element, so that the citizens of B&H are only represented as members of the respective “Constituent Peoples”, depending on where they reside on the territory. As the recent judgement of the European Court of Human Rights in the case of *Kovacevic* has shown, the impossibility for citizens to opt for all political preferences available on the national level amounts to a discrimination of *all* citizens of B&H in their political rights. As the ethnic fragmentation of political decision making also applies to the procedure for amending the Constitution, the citizens of B&H are prevented from articulating themselves as national *demos* even when acting as constituent power for entire B&H. In order to overcome the deadlock that continues to paralyze the country, it is up to those who have facilitated the constitutional imprisonment of the Bosnian *demos* through the Dayton Peace Agreement to pave the way towards national self-determination based on civic representation.

Keywords: federalism, voting rights, constituent power, national, self-determination

Adamir Jerković je bosanskohercegovački akademik Bošnjačke akademije nauka i umjetnosti, esejist i publicista koji je dugo godina radio u novinarstvu. Objavio je stotine naučnih radova i napisao je mnogo knjiga. Pisac je političkih analiza i komentara za radio i televiziju kao i za pisane medije u Bosni i Hercegovini i inostranstvu. Bio je savjetnik prvog predsjednika Bosne i Hercegovine Alije Izetbegovića. Obavljao je važne političke i privredne dužnosti – sekretara Predsjedništva OK SSRN Zenica, pomoćnika Generalnog direktora BH Pošte, savjetnika u Vladi Federacije BiH, direktora Arhiva Federacije Bosne i Hercegovine, predsjednika Upravnog odbora Poštanske banke i niz drugih poslova. Prvi je funkcioner Bosne i Hercegovine koji je posjetio NR Kinu. Kao specijalni izaslanik predsjednika Alije Izetbegovića predao je ličnu poruku tadašnjem predsjedniku NR Kine i Komunističke partije Jiang Zeminu. Ponovio je stav Bosne i Hercegovine o jedinstvenoj Kini, a pomoć te zemlje je utrostručena naredne godine. Profesor je na predmetima Osnovi propagande, Odnosi sa javnošću na Fakultetu za islamske studije (Novi Pazar) i Historije države i prava, Pravni fakultet (Novi Pazar).

Generalni je sekretar Bošnjačke akademije nauka i umjetnosti – BANU.

ZAVNOBiH – OBNOVA DANA DRŽAVNOSTI BiH

ADAMIR JERKOVIĆ

Dana, 25. novembra će se navršiti 80 godina od osnivanja ZAVNOBiH-a, kada je Bosna i Hercegovina dobila svoju međunarodnu ličnu kartu. Ona se može mjeriti s Poveljom Kulina bana. ZAVNOBiH je važno svjedočanstvo o kontinuitetu bosanske državnosti, bez koje danas Bosna i Hercegovina ne bi imala šansu da se bori za opstanak i za bolju budućnost.

Ne treba ponavljati šta je 25. novembar. Pogotovo ne učesnicima narodnooslobodilačkog rata, jer su se upravo oni borili i izborili za državu svih njenih ravnopravnih naroda i građana. Zvučat će kao ponovljena floskula da Bosna i Hercegovina nije postala ni srpska ni hrvatska ni muslimanska već i srpska i muslimanska i hrvatska. I kako god premetali ovo „srpska, hrvatska i muslimanska“, pa govorili nekim drugim redom, sve se svodi na isto – u narodnooslobodilačkoj borbi ustanovljena je abeceda o ravnopravnosti svih njenih naroda. Niti je iko u ovoj državi veći Bosanac i Hercegovac niti iko ima pravo trgovati njenom nezavisnošću i slobodom. To je bilo jasno i generaciji koja je došla nakon partizanske ere, koja je rođena u miru i kojoj je priča o bratstvu i jedinstvu pripovijedana i za laku noć i za dobro jutro, svakog dana i svake noći. I ne bez razloga, što su kasniji događaji potvrdili.

Dobar broj svjesnih pojedinaca iz svih njenih naroda vjerovali su i tada u abecedu i azbuku BiH o tri „i“ („i.i.i.“) pri čemu su ostali odani velikoj ideji ZAVNOBiH-a. Ideji, koja je zapisana one kasne večeri i ranog jutra 25. na 26. novembar 1943. godine, kada je nakon skoro pet vijekova obnovljena državnost ove zemlje, kada je Muslimanu-Bošnjaku, Srbinu i Hrvatima i svakom drugom dato pravo da bez ustezanja ljubi zemlju u kojoj su rođeni. Jer, takva je Bosna, lijepa i čudesna zemlja, koja voli da se mazi, ali je strahovito ljuta na svakog ko joj ne da živjeti. Bosna i Hercegovina hoće da živi, jer na to ima pravo po historijskom godu u koji je uplela hiljadu svojih ljeta, a zašto su se tih novembarskih dana ratne 1943. zalagali bosanskohercegovački pripadnici antifašističkog pokreta. Oni su imali tešku i odgovornu zadaću da ubijede tadašnje jugoslovensko rukovodstvo da Bosna i Hercegovina mora imati isti federalni status kao i sve druge zemlje koje su činile jugoslovensku federaciju i da ne dolazi u obzir ustavna konstrukcija prema kojoj bi Bosna i Hercegovina bila srpska ili hrvatska pokrajina. Takav jednoglasni stav imala je bosanskohercegovačka delegacija u predvečerje ZAVNOBiH-a, u kojoj su bili predstavnici svih njenih naroda i koji su u izravnom razgovoru sa Josipom Brozom Titom iznijeli historijske i etničke razloge u prilog takve Bosne i Hercegovine. Tito je nakon četverosatnog razgovora presudio:

“Pa da nije bilo Bosanaca mi ne bi sjedili ovdje. Bosna i Hercegovina mora biti ravnopravna federalna jedinica najmanje onoliko koliko su to Srbija i Hrvatska. I drugo, Muslimani moraju biti apsolutno ravnopravan narod, u mjeri koliko su to Srbi i Hrvati u Bosni i Hercegovini” – rekao je Josip Broz Tito.

Bosna i Hercegovina od tada živi svoj život do 1992. godine kao ravnopravna članica jugoslovenske federacije, a od tada kao nezavisna i suverena država priznata od strane međunarodne zajednice. Protivnici njene državnosti ustali su svim sredstvima od rata na ovamo ne samo da relativiziraju ovu historijsku činjenicu nego i da umrtve svaku priču o državi Bosni i Hercegovini ne priznajući njen historijski kontinuitet star nekoliko vijekova.

Ključne riječi: ZAVNOBiH, BiH, Ustavni sud, Alija Izetbegović, Tito

Prof. dr. **Husnija Kamberović** je rođen 6. septembra 1963. godine u Mionici kod Gradačca. Nakon završetka gimnazije, diplomirao je historiju na Odsjeku za historiju na Filozofskom fakultetu u Sarajevu (1987), a magistrirao (1991) i doktorirao (2001) na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Godinu dana (1988–1989) radio je u Institutu za istoriju u Banjoj Luci, a od 1989. do 2016. bio je neprekidno zaposlen u Institutu za istoriju u Sarajevu, gdje je biran u sva naučna zvanja, od naučnog saradnika (2002) do naučnog savjetnika (2010) i reizbaran u zvanje naučnog savjetnika (2015). Također je biran u zvanje docenta (2005), vanrednog (2010) i redovnog profesora (2016) na Odsjeku za historiju na Filozofskom fakultetu u Sarajevu. Od 2002. do 2016. bio je direktor Instituta za istoriju u Sarajevu.

Za dopisnog člana Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine u Odjeljenju humanističkih nauka izabran je 2022. godine.

RODOLJUB ČOLAKOVIĆ O ZASJEDANJIMA ZAVNOBIH-A I AVNOJA-A 1943. GODINE

HUSNIJA KAMBEROVIĆ

Nakon kratkog uvoda u biografske podatke Rodoljuba Čolakovića, u referatu će se predstaviti Čolakovićevo pisanje o zasjedanjima ZAVNOBiH-a i AVNOJ-a. Osnova će biti njegovi *Zapisi iz oslobodilačkog rata*, te *Članci, govori i polemike*. Predmet analize će biti Čolakovićevo razumijevanje značaja ovih zasjedanja u historiji Bosne i Hercegovine, posebno u kontekstu polemika koje su vođene u literaturi o odnosu federalnih jedinica u novoj Jugoslaviji i nacionalnih identitet.

Ključne riječi: Bosna i Hercegovina, Drugi svjetski rat, ZAVNOBiH, Rodoljub Čolaković, polemike

Prof. dr. **Sanjin Kodrić** (Sarajevo, 1978) redovni je profesor bošnjačke i bosanskohercegovačke književnosti i teorije književnosti na Odsjeku za književnosti naroda Bosne i Hercegovine Filozofskog fakulteta Univerziteta u Sarajevu i predsjednik Bošnjačke zajednice kulture „Preporod“. Na matičnom fakultetu je i šef Katedre za bošnjačku književnost te predsjednik Vijeća Doktorskog studija iz književnosti naroda Bosne i Hercegovine, a bio je i šef Odsjeka za književnosti naroda Bosne i Hercegovine te rukovodilac Instituta za književnost i Centra za naučnoistraživački rad i stručne aktivnosti Filozofskog fakulteta Univerziteta u Sarajevu. Osim na matičnom fakultetu radi i kao gostujući profesor na Institutu za slavensku filologiju Univerziteta „Adam Mickiewicz“ u Poznanju (Poljska), dok je po pozivu gostovao i predavao na diplomskim, magistarskim i doktorskim studijima na više drugih univerziteta u Bosni i Hercegovini i inostranstvu. Posebno se bavi novijom bošnjačkom i bosanskohercegovačkom književnošću (19. i 20. st.) i kulturnom historijom Bošnjaka i Bosne i Hercegovine, kao i teorijom historije književnosti i savremenim književnim i kulturalnim teorijama.

**„TIJELO BEZ DUŠE“:
STATUS BOSANSKOG JEZIKA I BOŠNJAČKE KNJIŽEVNOSTI I RAZVOJ
DRŽAVNOSTI BOSNE I HERCEGOVINE U SOCIJALISTIČKOJ JUGOSLAVIJI**

SANJIN KODRIĆ

Rad se bavi pitanjima i problemima statusa bosanskog jezika i bošnjačke književnosti u kontekstu razvoja državnosti Bosne i Hercegovine u socijalističkoj Jugoslaviji. Naime, sve vrijeme postojanja Socijalističke federativne republike Jugoslavije, bosanski jezik kao takav bio je zvanično nepriznat kao samosvojan standardni jezik, a slično se odnosi i na književnost Bosne i Hercegovine, odnosno, posebno, na bošnjačku književnost, koja će, također, dugo biti zvanično nepriznata kao samosvojna književna pojava, da bi se pod imenom „muslimanske“ književnosti počela prihvatati tek nakon priznavanja „muslimanske“ nacije tokom sedamdesetih godina 20. st., ali ni tad ne s istim statusom kao u slučaju drugih tadašnjih jugoslavenskih književnosti. Zvanično priznavanje „muslimanske“ nacije i „muslimanske“ književnosti te pokušaji s ciljem afirmiranja bosanskog jezika pojave su i procesi u uskoj međusobnoj vezi i odnosu, ali su istovremeno i u vezi i odnosu s nastojanjima razvoja bosanskohercegovačke državnosti u socijalističkoj Jugoslaviji. Stoga pitanja i problemi statusa bosanskog jezika i bošnjačke književnosti nisu bila tek uže naučna, lingvistička, odnosno književnoteorijska i književnohistorijska pitanja i problemi, već, naprotiv, pitanja i problemi sa znatno širom društveno-političkom važnošću, imajući suštinski značajnu ulogu onda kad je riječ o kulturno-identitetskim aspektima razvoja državnosti Bosne i Hercegovine.

Ključne riječi: bosanski jezik, bošnjačka književnost, kultura i identitet, državnost Bosne i Hercegovine, socijalistička Jugoslavija

Akademik **Slavo Kukić** (1954), doktor socioloških znanosti, od 2012. godine dopisni, a od 2018. godine redoviti član ANUBiH-a. Sveučilišni je profesor u mirovini, a tijekom radnog vijeka je nastavu iz više socioloških disciplina, Metodologije znanstvenog istraživanja te Ponašanja potrošača izvodio na svim dodiplomskim, većini master, poslijediplomskih i doktorskih studija na javnim sveučilištima u BiH i Hrvatskoj, te jednom broju fakulteta u Srbiji i Crnoj Gori. Kao autor (ili koautor) potpisuje 36 knjiga – među njima i 12 sveučilišnih i srednjoškolskih udžbenika – preko 160 znanstvenih radova objavljenih u različitim dijelovima svijeta, te blizu stotinu recenzija knjiga drugih autora iz BiH, zemalja njezina okruženja i drugih evropskih zemalja.

UDAR NA ZAVNOBIH JE UDAR NA OPSTOJNOST BIH

SLAVO KUKIĆ

BiH je od prvog dana svoga postreferendumskega postojanja kao nezavisne države izložena etnonacionalističkim udarima različitih tipova i oblika njihove manifestacije. Jedni, porukama o nemogućnosti njezine opstojnosti, u najotvorenijoj formi zagovaraju disoluciju BiH kao države, drugi traže preuređenje na principima koji bi za posljedicu u relativno kratkom roku imali definitivnu etnoteritorijalizaciju, dugoročno možda i još ekstremnije učinke, treći, na koncu, zagovaraju građanski princip kao princip života suvremenih društava, ali i *condicio sine qua non* bosanskohercegovačke opstojnosti. No, ovaj princip, u izvedbi etnonacionalističkih ideologija gubi značenje koje ima u suvremenim demokracijama, značenje instrumenta za ostvarivanje ravnopravnosti, te zaštite građanskih i ljudskih prava a postaje zamišljeni instrument dominacije s jedne, ali i majorizacije s druge strane. Teze o bosanskoj naciji, u formi koja se u javnom prostoru sve agresivnije nudi, najkarakterističniji su tip takvog instrumenta jedne od etnonacionalističkih filozofija. Stoga ni on nije ništa manje u funkciji udara na zavnbihovske postulate, a time i u funkciji udara na BiH kao demokratsku državu i društvo.

Ključne riječi: BiH, ZAVNOBiH, građansko društvo, bosanska nacija, demokracija

Prof. dr. **Senadin Lavić** je rođen u Konjicu 13. jula. 1965. godine, gdje je završio osnovnu i srednju školu. Na Filozofskom fakultetu u Sarajevu studirao je na Odsjeku za filozofiju i sociologiju. Studij uspješno okončava 1989. godine diplomskim radom *Adornova kritika konstitutivnog subjekta* (mentor prof. dr. Abdulah Šarčević). Postdiplomski studij na istom fakultetu završava 1999. godine odbranom magistarskog rada o Adornovoj kritici savremenog društva (*Dometi Adornove kritike modernog društva*, mentor prof. dr. Ivo Komšić). Na Filozofskom fakultetu u Sarajevu 2003. godine je odbranio doktorsku disertaciju pod naslovom *Racionalnost, jezik i zajednica* (mentor prof. dr. Jelena Berberović). Od 1997. godine radi na Univerzitetu u Sarajevu, Fakultet političkih nauka, prvo kao asistent na predmetu *Metodologija društvenih znanosti*; od 1999. godine kao viši asistent na istom predmetu, od 2004. godine kao docent, a od 2008. kao vanredni profesor. Profesor Lavić je 2014. godine izabran u zvanje redovnog profesora.

SUVERENITET BOSNE I HERCEGOVINE I BOSANSKI IDENTITET

SENADIN LAVIĆ

Država je pravno-politički okvir zajednice ljudi koji se danas primarno definiraju kao građani ili državljani. Svijest o pripadanju jednoj internacionalno priznatoj državi je osnova državljanskog nacionalnog identiteta i bitno se razlikuje od narodnjačke ili etničke svijesti koja je definirana kao pripadanje određenoj narodnoj grupi i imaginariju njezinog kulturno-psihološkog identiteta. Distinkcija između *državljskog* (nacionalnog) i *narodnjačko* (etničko-religijskog) identiteta je često negirana i ignorirana jer je navika bila da se navodno može samo na homogenoj monoetničkoj i monoreligijskoj osnovi praviti politička zajednica što je pokazivalo i otkrivalo religijsku isključivost koja je ordinirala u pozadini balkanskih identitetnih procesa i ostavila svoje duboke i usmjeravajuće tragove. Proces sekularizacije i modernizacije društvenih sadržaja nikada nije proveden dosljedno i formativno u mentalitetu ljudi, niti je ispunio sadržaj političkih koncepcija koje su dubinski ostale pod uticajem religijske svijesti i mitova o porijeklu. U takvom povijesnom kontekstu otpočinje proces ustanovljavanja bosanskog državljanskog identiteta kao izraz svijesti o postojanju nezavisne bosanskohercegovačke države koja je nemilosrdno napadnuta od dva hegemonijska velikodržavna nacionalizma.

Ključne riječi: Bosna, suverenitet, ravnopravnost građana, sloboda, državljanski identitet

Prof. dr. sc. **Zdravko Lučić** rođen je 14. veljače 1957. godine u Živinicama. Osnovnu školu i gimnaziju završio je u Živinicama. Na Pravnom fakultetu Univerziteta u Sarajevu diplomirao je 1979. godine. Zvanje magistra pravnih znanosti stekao je na Pravnom fakultetu Univerziteta u Beogradu 1988. godine, obranivši magistarski rad pod naslovom *Plinijeva Pisma kao izvor za istoriju rimskog prava*. Zvanje doktora pravnih znanosti stekao je na Pravnom fakultetu Univerziteta u Sarajevu 1999. godine, obranivši doktorsku disertaciju pod naslovom *Ius naturalae u djelu Marka Tulija Cicerona*.

Po završetku fakulteta godinu dana radio je u pravnoj službi Tvornice „Žica“ u Sarajevu. Od 1980. godine zaposlen je na Pravnom fakultetu u Sarajevu. Uža oblast znanstvenog interesa u akademskoj karijeri mu je kritička povijest nepravni izvora i opća recepcija rimskog prava. Član je romanističke udruge SIHDA (*Société Internationale Fernand de Visscher pour l'Histoire des Droits de l'Antiquité*) sa sjedištem u Parizu, te jedan od osnivača i član udruge za rimsko pravo i rimsku pravnu tradiciju SIR (*Societas pro iure Romano*) sa sjedištem u Sofiji. Tijekom akademske karijere realizirao je dva studijska boravka u svrhu znanstvenog i stručnog usavršavanja, u Njemačkoj, na *Universität Mannheim* u ak. 1987/88. godini i u Austriji, na *Universität Graz* 2001. godine. Sudjelovao je u velikom broju znanstvenih konferencija u Bosni i Hercegovini i inozemstvu, međuostalim Hrvatskoj, Srbiji, Italiji, Brazilu, Ujedinjenom Kraljevstvu, Švicarskoj, Španjolskoj, Turskoj, Njemačkoj i Austriji.

Autor je šest knjiga i preko 60 znanstvenih i drugih stručnih priloga u časopisima u Bosni i Hercegovini i inozemstvu. Recenzent je u nekoliko znanstvenih časopisa.

Tijekom dugogodišnje karijere, među ostalim je obnašao dužnosti člana Ustavne komisije Doma naroda Federacije Bosne i Hercegovine, zamjenika predsjednika Upravnog odbora Centra Skenderija, predsjednika Upravnog odbora Investicijske banke Federacije Bosne i Hercegovine, zamjenika predsjednika Upravnog odbora Centra za edukaciju sudaca i tužitelja Federacije Bosne i Hercegovine, člana Državne komisije za suradnju Bosne i Hercegovine s UNESCO-m, prodekana za financije Pravnog fakulteta u Sarajevu, rukovoditelja Odjela Pravnog fakulteta Sarajevo u Tuzli, predsjednika Komisije za izdavačku djelatnost Pravnog fakulteta, člana Komisije za prijem studenata na doktorski studij, člana Odbora za osiguranje kvaliteta Pravnog fakulteta u Sarajevu.

Od 2019. godine je šef Katedre za pravnu povijest i komparativno pravo i član Kolegija Pravnog fakulteta Univerziteta u Sarajevu.

Po nacionalnosti je Hrvat, oženjen i otac jednog djeteta.

BOSNA I HERCEGOVINA MORA BITI KONCIPIRANA NA OSNOVNIM NAČELIMA ZAVNOBIH-A

ZDRAVKO LUČIĆ

Analiza povijesnih determinanti konstituiranja Bosne i Hercegovine kao posebne federalne jedinice odlukama AVNOJ-a i ZAVNOBiH-a treba biti polazna osnova u određivanju biti njene današnje državnosti. Povijest jedne države se mora posmatrati u kontekstu historijskog kontinuiteta. Autor pokušava prezentirati analizu Dejtonskog mirovnog sporazuma u konačnici ga ocjenjujući kao vrlo uspješni mirovni sporazum koji daje dobre pretpostavke za daljnju nadgradnju državno – pravnog subjektiviteta Bosna i Hercegovine. U analizi se posebno naglašavaju odrednice sporazuma koje nisu realizirane niti u formi pokušaja zbog nesposobnosti i neinventivnosti unutrašnjeg političkog faktora. U proteklih tridesetak godina nije zabilježen ozbiljniji pokušaj profiliranja državno – pravne organiziranosti na znanstvenim principima. Nadvladao je partikularizam sebične feudalne provinijencije. U završnom dijelu rada autor pokušava predstaviti sopstvenu viziju budućnosti svoje zemlje kroz neophodnost temeljite ustavne reforme na savremenim principima konstitucionalizma kao općeg preduvjeta da se put ka evropskim integracijama raskrči od domaćeg primitivizma i amaterizma.

Ključne riječi: Bosna i Hercegovina, ZAVNOBiH, državnost, ustav, politički primitivizam

Ivo Marković, bosanski franjevac, rođen 1950. u Šušnju kod Zenice. Studirao je na Franjevačkoj teologiji u Sarajevu i na Bogoslovnom fakultetu u Zagrebu. Službovao je kao kapelan u Gučoj Gori 1976–1979. te otad djeluje u Sarajevu na Franjevačkoj teologiji, predaje pastoralnu teologiju, bavio se pastoralom studenata, teološkim, ekumenskim, glazbenim i mirovnim radom. Predavao je kao gost predavač u Winnipegu u Kanadi i u Baltimoreu u SAD-u. Prije rata 1992–1995. aktivno se uključio u zaustavljanje neprijateljstava i rata, a u ratu u Kršćanskoj informativnoj službi u Zagrebu koordinirao je rad religioznih i nevladinih organizacija u zaustavljanju rata. Prije Dejtonskog sporazuma u više navrata krstario je po Sjedinjenim Američkim Državama nastojeći preko religija izvršiti pritisak na Clintonovu administraciju da se uključe u zaustavljanje rata u BiH. Nakon Dejtonskog sporazuma vraća ga provincijal fra Petar Anđelović u Sarajevo da započne projekte pomirenja nadahnute duhovnošću bosanskih franjevaca. Utemeljio je projekt Pontanima za liječenje i pomirenje međureligijskom i međukulturnom suradnjom u okviru kojega je zbor Pontanima stekao svjetsku reputaciju svojom glazbenom simfonijom religija i kultura i postao najbolji ambasador zdravog lica Bosne i Hercegovine u svijetu. Dobitnik je Šestoaprilske nagrade grada Sarajeva.

MIR KAO PRETPOSTAVKA RAZVITKA I UNUTRAŠNJE INTEGRACIJE BOSNE I HERCEGOVINE

IVO MARKOVIĆ

Dejtonski mirovni sporazum zaustavio je rat i omogućio pomirenje, liječenje traume i početak političke konsolidacije države BiH. Pomirenje se odvijalo po obrnutoj skali rasta konflikta i taj se kontinuitet pomirenja temeljito obrađuje u ovoj studiji. Na bazičnoj društvenoj razini nakon 30-ak godina mira BiH je društvo dosta zdravo i konsolidirano, no politička konsolidacija države predvođena pretežno ratnicima i nacionalistima razara društveno biće države i ometa društvenu integraciju BiH. Unatoč političkim podjelama i sukobima, mir se pokazuje kao blagoslovljen ambijent života u BiH. Rat u BiH je izvorno internacionalan i BiH država se ne može riješiti izvan internacionalnog okvira. Perspektiva integracije BiH u Europsku uniju je najbolji rezultata 30-godišnjeg mira u BiH koja, zbog vrhunske organizacije društva i zbog obveze BiH da prihvati te EU standarde, otvara mogućnost da ožive najbolja integralna iskustva BiH čime će postati zdravo društvo kao model same EU. Unatoč svim iskušenjima kroz koja BiH prolazi u miru nakon rata, mir se pokazuje kao jedini adekvatan ambijent i najveća vrednota bez koje nitko u BiH nema šansu išta postići, pa narušavanje mira provokativnim sukobima dezintegrira BiH na štetu svih, osobito onih koji te sukobe pokreću. BiH kao žarište rata i poratne nestabilnosti ima šansu iz pasivne mirovne pozicije prijeći u aktivnog promotora rješenja sukoba, mira i međuvjerskog razumijevanja.

Ključne riječi: mir, pomirenje, društvo, država, Bosna i Hercegovina

Prof. dr. sc. **Albin Muslić**, rođen je 27. 7. 1982. godine u Bihaću. Dana 26. 7. 2005. godine diplomirao je na Pravnom fakultetu Univerziteta u Bihaću kao najbolji student generacije za šta je odlikovan rektorovom nagradom „Zlatna plaketa za najboljeg studenta generacije“. U februaru 2006. godine odlukom Senata Univerziteta u Bihaću izabran je u zvanje asistenta, te zasniva radni odnos na Pravnom fakultetu Univerziteta u Bihaću. Tokom 2010. godine okončava četverogodišnji postdiplomski studij odbranom magistarskog rada na temu „Izvlaštenje u pravnom poretku Bosne i Hercegovine“. Iste godine biran je u zvanje višeg asistenta na Pravnom fakultetu Univerziteta u Bihaću. U aprilu 2014. godine odbranio je doktorsku disertaciju pod naslovom „Pravni položaj jedinica lokalne samouprave u upravljanju i raspolaganju vlastitom imovinom“. U oktobru 2014. godine, odlukom Senata Univerziteta u Bihaću, biran je u zvanje docenta. Na koncu, odlukom Senata Univerziteta u Bihaću iz juna 2021. godine biran je u zvanje vanrednog profesora na naučnu oblast Građansko pravo.

U svojstvu nastavnika na Pravnom fakultetu Univerziteta u Bihaću trenutno je angažiran na nastavnim predmetima Stvarno pravo i Zemljišnoknjižno pravo. Od 2007. godine angažiran je na Ekonomskom fakultetu Univerziteta u Bihaću, te 2019. godine na Ekonomskom fakultetu Univerziteta u Zenici u svojstvu nastavnika na nastavnom predmetu Poslovno pravo. Isto tako, angažiran je na sva tri ciklusa studija na Pravnom fakultetu Univerziteta u Tuzli na nastavnim predmetima Pravo privrednih društava, Ugovorno privredno pravo i Evropsko poslovno pravo, te na Ekonomskom fakultetu Univerziteta u Tuzli na nastavnom predmetu Poslovno pravo. Angažiran je na Pravnom fakultetu Univerziteta u Zenici na nastavnom predmetu Obligaciono pravo. Član je komisija za odbranu magistarskih radova i doktorskih disertacija na više javnih Univerziteta u Bosni i Hercegovini.

Autor je dva univerzitetska udžbenika i to „Nasljedno pravo“ i „Poslovno pravo“, te većeg broja naučnih radova i učesnik više međunarodnih naučnih konferencija. Ima položen pravosudni ispit.

Pored nastavno-naučnog rada, u svojstvu predavača za obuke, te eksperta za izbor rukovodećih i ostalih državnih službenika, angažiran je od strane Agencije za državnu službu Federacije Bosne i Hercegovine, više drugih agencija i institucija, kao i *ad-hoc* komisija za izradu zakona. Aktivan je u društveno-političkom životu, gdje je obnašao funkcije načelnika Općine Bihać, u dva navrata poslanika u Skupštini Unsko-sanskog kantona u okviru koje je bio predsjednik Zakonodavno-pravne komisije, te poslanika u Predstavničkom domu Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine, gdje je također bio predsjednik Zakonodavno-pravne komisije. Na Općim izborima koji su održani u Bosni i Hercegovini 2022. godine izabran je za poslanika u Predstavničkom domu Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, gdje je, pored ostalog, predsjednik Ustavno-pravne komisije. Oženjen i otac Aleyne i Layle.

DRŽAVNA IMOVINA U BOSNI I HERCEGOVINI – *DE LEGE FERENDA* OSVRT

ALBIN MUSLIĆ

Definiranje pravnog statusa državne imovine u Bosni i Hercegovine ulazi u red najznačajnijih pravnih pitanja, koja u sebi sublimira najmanje dva elementa. Prvi je element državnosti Bosne i Hercegovine, dok je drugi sadržan u potrebi da brojna imovinska dobra koja su trenutno pravno blokirana dobiju upotrebnu funkciju.

Iako je nesporno da se pravni status državne imovine mora pravno regulirati isključivo na nivou najvišeg zakonodavnog tijela Bosne i Hercegovine – Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, predmetno pitanje još uvijek nije dobilo *de lege lata* obrise. U vezi sa navedenim, od presudne je važnosti da se što prije donese Zakon o državnoj imovini Bosne i Hercegovine. Ipak, bosanskohercegovačke društveno-političke prilike sugeriraju da je trenutno jako teško doći do pravnog rješenja koja će omogućiti da se definira i usvoji predmetni propis, uslijed uzroka koji su često vanpravne (političke) prirode.

U radu koji je pred nama analizirat će se postojeće legislativno uređenje, relevantne odluke Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, te ponuditi pravci budućeg pravnog uređenja navedene oblasti, a sve kako bi se u Bosni i Hercegovini donio adekvatan pravni okvir koji primarno neće razdvojiti državnu imovinu od Bosne i Hercegovine, sa jedne, ali i stvoriti pravne pretpostavke da brojna imovinska dobra koja ulaze u red državne imovine u *pro futuro* dobiju upotrebnu funkciju, sa naglaskom na segmente privredno-pravne provenijencije, sa druge strane.

Ključne riječi: državna imovina, Bosna i Hercegovina, pravna regulacija

Dženeta Omerdić rođena je 24. 1. 1981. godine u Tuzli. Na Pravnom fakultetu Univerziteta u Sarajevu diplomirala je u junu 2004. godine. Zahvaljujući ostvarenom uspjehu tokom studiranja, dobitnica je Univerzitetske nagrade „Zlatna značka Univerziteta u Sarajevu“. Magistrirala je na Pravnom fakultetu Univerziteta u Tuzli, a svoju doktorsku disertaciju odbranila je u januaru 2011. godine na Pravnom fakultetu Univerziteta u Bihaću. I magistarski i doktorski rad izradila je i izuzetno uspješno odbranila pod mentorstvom akademika prof. dr. Omera Ibrahimagića.

Na Pravnom fakultetu Univerziteta u Tuzli radi od njegovog osnivanja, odnosno od oktobra 2004. godine pa sve do danas. U februaru 2023. godine izabrana je u zvanje redovnog profesora na u.n.o. „Državno i međunarodno javno pravo“ na Pravnom fakultetu Univerziteta u Tuzli. Odgovorni je profesor na predmetima: Teorija države, Teorija prava, Međunarodno javno pravo i Uvod u pravo EU.

Profesorica Omerdić je do sada objavila četiri knjige i na desetine stručnih i naučnih radova, objavljenih u zemlji i inostranstvu. Sudjelovala je na brojnim domaćim i međunarodnim naučnim konferencijama.

Profesorica Omerdić je izuzetno društveno aktivna, što zajednica u kojoj živi i djeluje redovno i prepoznaje. Tako joj je odlukom medijskog žirija, ženski.ba dodijeljena i nagrada „SUPER žena“. Od strane organizacije LadiesIn, organizacije koja prepoznaje uspješne bosanskohercegovačke žene, i to u različitim društvenim sferama, dodijeljeno joj je priznanje za najbolju BH naučnicu za 2021. godinu.

U aprilu 2023. godine imenovana je za savjetnicu za ustavnopravna pitanja člana Predsjedništva BiH dr. Denisa Bećirovića.

(POST)DEJTONSKA KONCEPCIJA NARODNOG SUVERENITETA U BOSNI I HERCEGOVINI

DŽENETA OMERDIĆ

Odredbama Ustava BiH istovremeno se proklamuje princip vladavine prava, ali se, s druge strane, uživanje osnovnih (političkih) prava uslovljava pripadnošću određenoj etničkoj zajednici. Naime, uprkos jasno definisanim međunarodnim i nacionalnim demokratskim standardima i općeprihvaćenim načelima vladanja, odredbama Ustava BiH stvorena je sistematska nejednakost životnih šansi zbog koje pojedinci, građani Bosne i Hercegovine, ne mogu jednako politički participirati u Bosni i Hercegovini, čime je onemogućena potpuna realizacija principa narodnog suvereniteta. Unutar savremenog bosanskohercegovačkog društva, kojeg karakterišu „etnocentrizam i populizam“ u značajnoj mjeri je prekršen princip narodnog suvereniteta (i vladavine prava). Naime, normativnom i institucionalnom dominacijom kolektiviteta nad individuama, kao i općeprihvaćenim oblicima diskriminacije i isključivosti *Ostalih*, stvorene su ogromne prepreke razvoju demokratije i demokratskih institucija u (post)dejtonskoj Bosni i Hercegovini. Naime, favoriziranje religijskih i kulturno-etničkih kolektiviteta u bosanskohercegovačkom društvu dovelo je do eliminacije dviju bitnih odrednica savremenih demokratija: slobode i prava pojedinca i zaštite manjina.

Obzirom na specifičnu (pravnu) prirodu bosanskohercegovačkog multikulturnog društva, autorica će u radu nastojati ukazati i na temeljne integrativne faktore koji u ovom trenutku nedostaju savremenom bosanskohercegovačkom ustavnom (i državnom) uređenju, a čije bi postojanje moglo dovesti do potpune i dosljedne institucionalizacije načela narodnog suvereniteta (i principa vladavine prava), čime bi se na nacionalnom i međunarodnom nivou osnažila uloga države Bosne i Hercegovine.

Ključne riječi: Bosna i Hercegovina, narodni suverenitet, etnocentrizam, diskriminacija, vladavina prava

Dr. **Žarko Papić** rođen 1947. u Sarajevu, završio Ekonomski fakultet u Beogradu 1969, gdje je magistrirao 1972. i doktorirao 1974. sa tezom „Donošenje odluka u optimalnom ekonomskom planiranju“.

Od 1970. do 1976. asistent i savjetnik u Institutu za ekonomsko investiranje u Beogradu, 1976–1985. Profesor, predmet Planiranje, Ekonomski Fakultet Univerziteta u Novom Sadu, 1982–1986. Vlada SR Srbije, Ministar za nauku, tehnologiju i informatiku, 1986–1989. Generalni direktor Saveznog zavoda za planiranje i član Saveznog Izvršnog vijeća, 1989–1990. Ambasador u Saveznom ministarstvu spoljnih poslova, 1990–1992. OECD- Ambasador i šef Delegacije SFRJ pri OECD u Parizu, 1992–1996. konsultant OECD-a (Centar za saradnju sa ekonomijom u tranziciji), 1996– do sada direktor NVO Inicijative za bolju i humaniju inkluziju (IBHI) Sarajevo.

U periodu 1968–1992. objavio 11 knjiga (ekonomija, politički sistemi, nacionalizam) i 147 radova u referentnim časopisima (Ideje, Gledišta, Ekonomist, Ekonomska misao, Socijalizam, Socijalizam u svijetu, Opredjeljenje, Marksistička misao, itd.). 146 članaka u raznim novinama i nedjeljnicima.

Od 1992. do danas objavio kao autor, urednik i koautor 36 knjiga i studija i 75 članaka (uključujući Le monde, El pais, L'europa ritrovata itd) i 11 političkih analiza.

Sa referatima ili prezentacijama učestvovao u 37 međunarodnih konferencija. Predavač na Američkom univerzitetu u Parizu, panelist na Univerzitetu Bolonja i Kolumbija Univerzitetu u New Yorku.

Kao direktor projekta, vođa tima ili viši savjetnik učestvovao u implementaciji 37 projekata u BiH podržanih od strane donatora (UNICEF, Njemačka ambasada, USAID, Delegacija Evropske unije, SB, DFID, SIDA, TIRI/BTD, SDC, UNDP, Vlada Holandije, UNHCR, Redovni član, potpredsjednik Internacionalne akademije nauka i umjetnosti BiH, C la Upravnog odbora Međunarodnog Foruma Bosna.

ZAVNOBIH I AKTUELNA BORBA PROTIV SEPARATIZMA I UNITARIZMA

ŽARKO PAPIĆ

ZAVNOBiH je jedino moguća osnova jedinstva i održivosti BiH. Ravnopravnost nacija i građana ostvaruje se u kontekstu civilizacijskog napretka ,cjeline politike date u „Deklaraciji o pravima građana BiH“ (Sanski Most, 1944). Dakle, nacionalna ravnopravnost moguća je samo kao važan dio cjeline društvenih promjena. Tome se suprotstavljaju dva prisutna koncepta u našoj zemlji. Oba, i separatizam i unitarizam izražavaju socijalne interese domaćeg kapitala nelegalno stečenog i političke vlasti, nacionalnih oligarhija i suprotstavljeni su građanima sopstvenih nacija. Nacionalizam, srpski, hrvatski ili bošnjački ima istu društvenu osnovu, otuđivanje društvene moći od građana, ljudi. Oba su koncepta prisutna u intelektualnim krugovima, u politici naglašeno, u široj javnosti i medijima pod oligarhijskom kontrolom. Vidljivi su u tumačenjima novih geostrateških okolnosti, polemikama o bosanskoj naciji te građanskoj državi. Afirmacija vrijednosti ZAVNOBiH-a jedina je moguća osnova borbe protiv separatizma i unitarističke centralizacije.

Ključne riječi: antifašizam, nacija, ravnopravnost, separatizam, unitarizam

Akademik **Mirko Pejanović** je rođen 1946. godine u Matijevićima, Opština Kladanj. Srednju školu završio u Tuzli, a Fakultet političkih nauka u Sarajevu. Doktorat je odbranio na Fakultetu političkih nauka 1988. godine.

U višedecenijskom nastavnom i naučno istraživačkom radu na Fakultetu političkih nauka bio je mentor za više desetina magistarskih radnji i mentor za 12 doktorskih disertacija.

Objavio je 18 knjiga u autorstvu i 12 knjiga u koautorstvu. Na osnovi izvedenih istraživanja objavio je više knjiga na bosanskom i engleskom jeziku o lokalnoj i regionalnoj samoupravi i o istorijskom razvoju državnosti Bosne i Hercegovine. prema prihvaćenosti u naučnoj i stručnoj javnosti izdvaja se knjiga: *Državnost Bosne i Hercegovine u XX i XXI stoljeću* objavljene 2021. godine u izdavačkoj kući *University Press Sarajevo*. Tokom 2018. godine je izabran za redovnog člana Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine.

Od 2020. godine obavlja dužnost potpredsjednika Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine.

ISTORIJSKI IZAZOVI RAZVOJA DRŽAVNOSTI BOSNE I HERCEGOVINE POTKRAJ 20. I POČETKOM 21. STOLJEĆA

MIRKO PEJANOVIĆ

U istorijski prelomnom periodu od 1990. do 1995. godine Bosna i Hercegovina je imala više izazova za svoju opstojnost. U pripremi referata za naučni skup „Istorijski izazovi razvoja državnosti Bosne i Hercegovine potkraj 20. i početkom 21. stoljeća“ elaboriraju se glavni istorijski preokreti koji su doveli do postizanja suverenog i nezavisnog državno-pravnog statusa Bosne i Hercegovine.

U 1991. i početkom 1992. godine u višestranačkoj Skupštini Bosne i Hercegovine je otvorena međustranačka rasprava o političkoj budućnosti Republike Bosne i Hercegovine u procesu odvijanja disolucije Jugoslovenske socijalističke federacije. Za istorijski izazov sticanja suverenog i nezavisnog državno-pravnog statusa, rješenje je pronađeno u demokratskom odlučivanju građana na referendumu za suverenu i nezavisnu Bosnu i Hercegovinu održanom 29. januara i 1. marta 1992. godine. Visok odziv građana na referendumu za suvereni i nezavisni državno-pravni status Bosne i Hercegovine i pozitivan odgovor na referendumsko pitanje omogućili su Bosni i Hercegovini **međunarodno priznanje i prijem u članstvo organizacije Ujedinjenih nacija 22. maja 1992. godine.**

Nakon troipogodišnjeg odbrambeno-oslobodilačkog rata za odbranu suvereniteta i integriteta države Bosne i Hercegovine uslijedio je Dejtonski mirovni sporazum u novembru 1995. godine.

Na temelju odredbi Dejtonskog mirovnog sporazuma međunarodna zajednica je uvela ovlaštenja da sa svojim mirovnim vojnim i civilnim snagama implementira mir. Na taj način je pitanje izgradnje mira i institucija države Bosne i Hercegovine internacionalizirano.

Geopolitički okvir ustanovljen Dejtonskim mirovnim sporazumom omogućuje odvijanje procesa integracije države Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju i NATO savez.

Potkraj 2022. godine Bosna i Hercegovina je dobila status kandidata za članstvo u Evropskoj uniji.

Sa preuzimanjem evropske pravne stečevine Bosna i Hercegovina će ući u strukturne promjene i razvijati se kao stabilna i prosperitetna pravna država.

Sticanje statusa članice Evropske unije za Bosnu i Hercegovinu znači najveći istorijski izazov i postignuće u razvoju moderne državnosti tokom treće decenije XXI stoljeća. U elaboraciji teme težište se odnosi na analizu pretpostavki za ubrzanje integracije Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju.

Ključne riječi: Bosna i Hercegovina, Dejtonski mirovni sporazum, evropska pravna stečevina, Evropska unija, pravna država, pretpostavke za ubrzanje integracije Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju.

Rastoder Šerbo rođen je 13. 8. 1956. godine u Radmancima, opština Berane. Osnovnu školu i gimnaziju završio je u Baru. Diplomirao, magistrirao i doktorirao je na Filozofskom fakultetu u Beogradu. Mentor diplomskog, magistarskog rada i doktorske disertacije Šerba Rastodera je bio dr. Branko Petranović, profesor na odsjeku za istoriju Filozofskog fakulteta u Beogradu. Dobitnik najviše državne nagrade za naučni rad, više drugih priznanja, visit profesor i mentor na više stranih univerziteta. Redovni profesor na Filozofskom fakultetu Univerziteta Crne Gore i Fakultetu političkih nauka. Autor je 43 posebne monografije i više stotina priloga i članaka. Šef je studijskog programa za istoriju na Univerzitetu Crne Gore, redovni član DANU, BANU i CANU, predsjednik Odbora za istoriju CANU, potpredsjednik BANU, direktor Instituta za historiju, demografiju i antropologiju Sandžaka, urednik "Almanaha" i član redakcija više stručnih časopisa u zemlji i inostranstvu.

KO JE BIO HALID MANDIĆ, AUTOR PROUSTAŠKOG ELABORATA O NOVOPAZARSKOM SANDŽAKU

ŠERBO RASTODER

Tekst koji objavljujemo se nalazi u Hrvatskom državnom arhivu, Fond NDH. Na naslovnoj strani pored grba FNRJ, stoji MNO FNRJ, Arhiv narodnog oslobođenja, br.reg 3/2 , k.284, V 13. Dokument je pisan latinicom, na pisačkoj mašini, ima 36 strana i na početku i na kraju dokumenta stoje inicijali H.M. Službe koje su imale na uvid u ovaj dokument su ispod inicijala napisale Halid Mandić, čime je nedvosmisleno utvrđeno autorstvo ovoga dokumenta. Da dokumentu nije pridavan neki poseban značaj, potvrđuje činjenica, da u brojnim policijskim iskazima i saslušanjima kojima je nakon 1945. godine saslušan Halid Mandić, nigdje se ne spominje ovaj elaborat, niti policijski organi iskazuju interesovanje za tim da saznaju kako je dokument nastao, po čijem nalogu i koja mu je bila namjena. Zbog svega navedenog, nama je dokument interesantniji kao svjedočanstvo o ideologiji koja je na muslimane gledala kao na “hrvatsko cvijeće” odnosno saglasno tome da “Novopazarski Sandžak kao politički problem postoji zapravo tek od Berlinskog kongresa 1878, kada je ova oblast, dotle integralni dio Bosne i Hercegovine – pa prema tome čest i hrvatskog životnog prostora – u međunarodnoj političkoj igri odcijepljena od svoje matice zemlje” kako stoji u uvodnom dijelu ovoga dokumenta.

U svakom slučaju našavši se između dvije velikonacionalne ideologije (ustaške i četničke) koje su muslimane smatrale dijelom “svog naroda” muslimani su stradali i od jedne i od druge strane, s apsurdnom konstatacijom da su protagonisti ovih ideologija, od kojih je jedna muslimane smatrala “hrvatskim cvijećem” a druga “Srbima” u suštini ubijala “svoj narod”. “Ubijati samog sebe” bi bila istorijska stupidnost koja bi se mogla pripisati i jednima i drugima, da se ne radi o ideološkoj matrici kojoj je uništenje jednog naroda bio cilj, a ideologija samo sredstvo koje će ubrzati realizaciju tog cilja. Sve je to dodatno opredijelilo gorku sudbinu ovoga naroda ne samo tokom Drugog svjetskog rata. Jer, prepoznavati “drugog” samo onda kada vršiš egzekuciju nad njim, nije ništa do nesposobnost da javno priznaš posebnost tom drugom. U protivnom, “ubijaš sebe”, što bi bio paranoičan suicid, kojeg ne bi želio niko a posebno ne, bilo koji civilizovan narod. Sve u svemu, integralno objavljivanje ovoga dokumenta, bez redaktorskih ili kritičkih opservacija priređivača, usmjeren ka potpunoj očuvanosti njegove autentičnosti, čini nam se upečatljivim primjerom jednog od dva navedena ideološka obrasca.

Ključne riječi: rat 1941-1945, Bosna, Sandžak, NDH, Halid Mandić

Elmir Sadiković rođen je u Sarajevu 1977. godine. Opću gimnaziju završio je u Kelnu (SR Njemačka), a studij Politologije kao stipendista Heinrich Boell Fondacije na Fakultetu političkih nauka u Sarajevu. Na Fakultetu političkih nauka u Sarajevu je završio postdiplomski studij i odbranio doktorsku disertaciju. Kao voditelj i član istraživačkog tima učestvovao je u realizaciji više međunarodnih i domaćih naučno – istraživačkih projekata. U svojstvu autora i koautora objavio je šest knjiga: “Participacija građana u odlučivanju o javnim poslovima u jedinicama lokalne samouprave u BiH” (Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo 2022); “Subnacionalni konstitucionalizam i demokratija (Fakultet političkih nauka Sarajevo, 2019); “Sarajevo – grad i regija u vremenu i prostoru” (Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo 2019); “Socijalna demokratija i socijalni kapitalizam: o mogućnostima praktične primjene u BiH (Friedrich Ebert Stiftung Sarajevo, 2017), „Evropa regija – kohezijska politika Evropske unije i zapadni Balkan” (TKD Šahinpašić Sarajevo/Zagreb, 2014); „Lokalna i regionalna samouprava u Bosni i Hercegovini“(TKD Šahinpašić Sarajevo/Zagreb, 2010). Član je Centra za istraživanje razvoja lokalne i regionalne samouprave Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine (ANU BiH). Objavio je više desetina naučnih i stručnih radova u indeksiranim časopisima i zbornicima radova u Bosni i Hercegovini i inostranstvu. U zvanju redovnog profesora izvodi nastavu na predmetima “Lokalna i regionalna politika” i “Javna uprava” na dodiplomskom, “Savremeni politički sistemi”, “Evropski regionalizam”, “BiH i evropske integracije” na master studiju Politologije. Nosilac je modula “Političko predstavljanje” na doktorskom studiju Fakulteta političkih nauka Univerziteta u Sarajevu. Od 2017. godine vrši funkciju šefa Odsjeka za politologiju.

RAZVOJ DRŽAVNOSTI BOSNE I HERCEGOVINE U INTEGRACIJSKOM PROCESU U EU

ELMIR SADIKOVIĆ

Državnost je kompleksan pojam koji je prema doktrini međunarodnog prava u osnovi određen pravnom regulacijom odnosa stanovništva i institucija suverene vlasti na određenoj teritoriji. Važna pretpostavka državnosti jeste i međunarodnopravni subjektivitet, odnosno međunarodno priznanje statusa nezavisne i suverene države. Bosna i Hercegovina je u različitim historijskim fazama svog društveno – političkog razvoja kao zemlja i kao država egzistirala, svoj zaseban identitet i svoju specifičnu državnost razvijala u okvirima širih imperija i državnih zajednica. Nakon međunarodnog priznanja i sticanja statusa nezavisne i suverene države 1992. godine i okončanja rata 1995. godine Bosna i Hercegovina se opredjeljuje da postane punopravna članica EU. EU je sa svojom policentričnom strukturom jedinstven primjer ugovorne integracije i saradnje evropskih država. Politički sistem EU se zasniva na kompleksnoj uravnoteženoj strukturi nacionalnog i nadnacionalnog suvereniteta. Opredjeljenje Bosne i Hercegovine da postane punopravna članica EU podrazumijeva prilagođavanje cjeline našeg političko-pravnog i ekonomskog sistema standardima i pravilima šireg sistema EU. Cilj ovog rada jeste pokušaj da se identificiraju najvažnije strukturalne promjene koje prema kriterijima članstva očekuju Bosnu i Hercegovinu na putu ka punopravnom članstvu u EU, a koje će utjecati na promjenu karaktera državnosti Bosne i Hercegovine koja je uspostavljena Općim okvirnim sporazumom za mir u Bosni i Hercegovini 1995. godine.

Ključne riječi: državnost, Evropska unija, Bosna i Hercegovina, evropske integracije

Lada Sadiković je diplomirala, magistrirala i doktorirala na Pravnom fakultetu Univerziteta u Sarajevu. Zaposlena je na Univerzitetu u Sarajevu - FKKSS, gdje radi kao redovna profesorica na predmetu Ustavno pravo. Pored brojnih radova, autorica je sedam knjiga i to: Vanredno stanje i ljudska prava (2003); Država u evropskom poretku (2005); Ljudska prava (2006); Ustav Bosne i Hercegovine i Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (2010); Ustav Bosne i Hercegovine, sigurnost i ljudska prava (2012); Venecijanska komisija o Ustavu Bosne i Hercegovine, (2016) i Oglеди o Ustavu Bosne i Hercegovine (2016). Dobitnica je Plakete za razvoj koncepta ljudskih prava i sloboda i sigurnosti (Skoplje, 2016).

IZGRADNJA FUNKCIONALNE DRŽAVE BOSNE I HERCEGOVINE KROZ EFIKASNU PRIMJENU TEMELJNIH EVROPSKIH VRIJEDNOSTI

LADA SADIKOVIĆ

Temeljne evropske vrijednosti ustanovljene su još davne 1950. godine gdje se pošlo od toga, da svaka članica Vijeća Evrope mora biti demokratska i pravna država koja poštuje ljudska prava. Iste vrijednosti navodi i Evropska unija u članu 2. Ugovora o EU, gdje se pored navedenog štite i vrijednosti poštovanja ljudskog dostojanstva, slobode i jednakosti, uključujući i prava manjina. Više od sedamdeset godina poslije, temeljne evropske vrijednosti postaju još značajnije te se članom 7. Ugovora o Evropskoj uniji uspostavlja mehanizam na temelju kojeg se ustanovljava da li je došlo do teškog i trajnog kršenja navedenih evropskih vrijednosti, predviđajući istovremeno i sankcije. U radu se analizira pozicija Bosne i Hercegovine danas, kao države članice Vijeća Evrope kojoj je odobren kandidatski status za prijem u Evropsku uniju i njena stvarna mogućnost, da efikasno primijeni temeljne evropske vrijednosti i dosegne onaj stupanj funkcionalnosti, uobičajen za proces pridruživanja Evropskoj uniji. Zaključno se nameće stav, da je za izgradnju države Bosne i Hercegovine kroz efikasnu primjenu temeljnih evropskih vrijednosti, kako Vijeća Evrope tako i Evropske unije, neophodno izvršiti ustavnu reformu, koja će Bosnu i Hercegovinu dovesti u istu poziciju u kojoj se danas nalaze sve ostale punopravne članice Evropske unije.

Ključne riječi: vladavina prava, demokracija, ljudska prava, izgradnja države, Bosna i Hercegovina, Vijeće Evrope, Evropska unija

Prof. dr. **Željko Šain** rođen je 30. 12. 1954. u Kaknju. Akademsku izobrazbu stekao na Ekonomskom fakultetu Univerziteta u Sarajevu. Redovni je profesor (u penziji od 1. 10. 2022). Bio je prodekan i dekan Ekonomskog fakulteta i prorektor Univerziteta u Sarajevu. Predavao je veći broj predmeta na sva tri ciklusa studija u Sarajevu, Zenici, Mostaru, Banjaluci, Tuzli, Bihaću, Zagrebu. Bio je mentor brojnih diplomskih, magistarski, master i doktorskih radova. Autor je i koautor više knjiga, članaka itd. Konsultantske poslove obavljao je u oko 250 pravnih lica.

Prof. dr. **Jasmina Selimović** rođena je 29. 7. 1979. godine u Sarajevu. Akademsku izobrazbu sticala je na Ekonomskom fakultetu Univerziteta u Sarajevu, studijskim boravcima u SAD i širom svijeta. Bila je u više navrata prodekan Ekonomskog fakulteta Univerziteta u Sarajevu i aktuelna je dekanesa ovog Fakulteta. Autor je više knjiga, članaka. Predaje više predmeta iz oblasti osiguranja i finansija na sva tri ciklusa studija u Sarajevu, Tuzli, Zenici, Banjaluci. Bila je mentor na brojnim diplomskim, magistarskim, master i doktorskim radovima. Konsultantske poslove obavljala je u brojnim domaćim i stranim institucijama.

Dr. **Edin Taso** rođen je 21. 12. 1981. godine u Sarajevu. Akademsku izobrazbu sticao je na Ekonomskom fakultetu Univerziteta u Sarajevu i Univerziteta u Zenici. Pomoćnik je direktora sektora Agencije za nadzor osiguranja Federacije Bosne i Hercegovine. Gostujući je predavač na više predmeta iz oblasti osiguranja i finansija na Ekonomskom fakultetu Univerziteta u Sarajevu. Autor i koautor je više knjiga, članaka. Ima bogato iskustvo u industriji osiguranja i drugim ekonomskim poslovima.

IZAZOVI INDUSTRIJE OSIGURANJA U BOSNI I HERCEGOVINI U PROCESU INTEGRACIJE NAŠE DRŽAVE U EVROPSKU UNIJU

ŽELJKO ŠAIN, JASMINA SELIMOVIĆ, EDIN TASO

Industrija osiguranja u Bosni i Hercegovini je neminovna sastavnica njenog ekonomskog rasta i razvoja. Njen sadržaj i forma su dio kriterija koje treba ostvariti Bosna i Hercegovina na svom putu pristupanja Evropskoj uniji. Kakvo je aktuelno stanje i kakvi su trendovi u industriji osiguranja BiH te koliko zaostajemo za industrijom osiguranja članica Evropske unije?

Industrija osiguranja u BiH je kompleksne strukture. Recidiv je, ne samo državnog uređenja BiH i njene ekonomske snage, nego i nerazvijene svijesti odgovornih institucija i ličnosti o mjestu i ulozi osiguranja u društvu, državi, ekonomiji.

SWOT analiza jasno ukazuje snage i slabosti, prilike i prijetnje industrije osiguranja u BiH u sadašnjem, a posebno budućem periodu. Naučna istina se dovoljno ne uvažava u kreiranju zakonskog ambijenta racionalnog i potrebnog sadržaja i forme osiguranja kod fizičkih i pravnih lica, životnog i radnog okoliša; stručna određenja i praktična primjena nisu na potrebnom savremenom nivou kakva jesu prisutna na prostorima Evropske unije.

Snagom naučnih istina, savremenih trendova u razvijenim državama, posebno članicama Evropske unije, neminovno trebamo i u Bosni i Hercegovini vršiti ubrzanu tranziciju neracionalne industrije osiguranja u prosperitetnu industriju kao bitnu sastavnicu ubrzanog ekonomskog razvoja naše države i mjesto proizvodnje veće sigurnosti svih njenih građana, pravnih lica, institucija, životne i radne sredine.

Brojni su izazovi industrije osiguranja u BiH u procesu integracije naše države u Evropsku uniju. Te izazove treba jasno identificirati, ocijeniti njihove pondere koji su kompleksne naravi i poduzimati konkretne aktivnosti na putu osavremenjavanja ove industrije potrebama osiguranika, društvene zajednice i države.

Ključne riječi: industrija osiguranja, ekonomski rast i razvoj, Bosna i Hercegovina, Evropska unija, trendovi

Zijad Šehić, bosanskohercegovački historičar rođen 1959. Studij historije završio je na Odsjeku za istoriju Filozofskog fakulteta u Sarajevu (1982). Na istom fakultetu je završio postdiplomski studij, odbranio magistarski rad pod nazivom: Aneksiona kriza 1908-09. u svjetlu evropske istoriografije (1991), te doktorsku disertaciju pod nazivom: Bosanskohercegovački zemaljski pripadnici u vojnoj organizaciji Habsburške monarhije 1878-1918 (2002). Na Odsjeku za historiju Filozofskog fakulteta u Sarajevu radi od 1997. godine. Biran je u zvanje docenta 2002, vanrednog profesora 2007 i redovnog profesora 2013. godine. Bio je šef Odsjeka za historiju, te prodekan za nastavu i studentska pitanja Filozofskog fakulteta u Sarajevu (2007-2010). Dobitnik je Herderove nagradne stipendije fondacije FVS iz Hamburga i proveo je akademsku 1994/1995. godinu na Bečkom univerzitetu. Dobio je 2003. godine tromjesečnu stipendiju fondacije Marion Dehnhoff za historičare iz Jugoistočne Evrope. U statusu gostujućeg predavača držao predavanja na univerzitetima u Grazu i Beču. Godine 2002. dobio je priznanje Fondacije za izdavaštvo/nakladništvo Federacije Bosne i Hercegovine za najbolje objavljeno historiografsko djelo Povijesni atlas Bosne i Hercegovine. Bosna i Hercegovina na geografskim i historijskim kartama. Predmet naučnog istraživanja je historija Bosne i Hercegovine u razdoblju austrougarske uprave 1878-1918. i uloga Bosne i Hercegovine u međunarodnoj diplomatiji 19. i 20. vijeka. Bavi se i historijskom kartografijom. Objavio je oko 120 naučnih i stručnih radova u Bosni i Hercegovini (Radovi ANU BiH, Prilozi Instituta za istoriju, Hercegovina (časopis), Bosnian studies, Historijska traganja) i inostranstvu (Turska, Srbija, SAD, Mađarska, Slovenija, Njemačka). Koautor je osam udžbenika iz historije te dvije historijske čitanke za osnovnu i srednju školu. Na doktorskom studiju imenovan je za mentora 15 kandidata, od kojih je osam odbranilo doktorsku tezu.

VRIJEME KOJE SE ZAUVIJEK PAMTI: 80 GODINA ZAVNOBiH-A (1943–2023)

ZIJAD ŠEHIĆ

Djela duhovne kulture i civilizacije bosanskohercegovačkog stanovništva pokazivali su njihovu dugu prisutnost na području zemlje. Stoljećima su se tu susretale i prožimale kulture, civilizacije i religije, što je bio jedan od uvjeta za nastanak tolerantnog društva sa međusobnim uvažavanjem i poštovanjem. Ono što je predstavljalo tradiciju to je bila njena tolerancija i kontinuitet svih njenih duhovnih i materijalnih vrijednosti. Politička historija Bosne i Hercegovine imala je utjecaja na njen etnički i kulturni mozaik, a u njenoj prošlosti smjenjivala su se vremena velikog uspona ali i propasti i gubljenja političkog identiteta i uključivanja u državne cjeline susjednih država. Taj proces bio je praćen migracionim promjenama koji su imali velikog utjecaja na formiranje etničke i kulturne slike bosanskohercegovačkog društva. Historijski i društveni karakter zemlje dao joj je trajno obilježje, koje je u toku dužeg historijskog razdoblja karakterizirala saradnja i sklad, ali često i sukobi i razdori. Četiri stoljeća u kojima se područje Bosne i Hercegovine nalazilo u okviru Osmanskog Carstva, u historiji Bosne i Hercegovine u najvećoj mjeri je utjecalo na njenu kulturnu i političku strukturu. U periodu kada se Bosna i Hercegovina nalazila u jugoslavenskom državnom okviru prošla je kroz etape razvoja koje su nosile obilježja prethodnih epoha. Poruke ZAVNOBiH-a postale su temeljna odrednica svih poslijeratnih ustava u Bosni i Hercegovini. Dvadeset peti novembar se sada obilježava samo na jednom dijelu zemlje, uz nastojanje da se sva njegova obilježja iz prethodnog vremena izbrišu iz memorije. Otkako je nacionalizam u procesu disolucije Jugoslavije postao dominantna ideologija u Bosni i Hercegovini počelo je negiranje njenog povijesnog bića kao i univerzalnih principa ZAVNOBiH-a.

Ključne riječi: Bosna i Hercegovina, ZAVNOBiH, državnost, zasjedanje, rezolucija, spomen muzej ZAVNOBiH-a

Franjo Topić rođen je 13. ožujka 1953. godine u Kasapovićima/Novi Travnik u obitelji sa šestero braće i jednom sestrom. Franjo je najmlađi u obitelji Nike i Mare rođ. Ćorić. Gimnaziju je završio u Subotici, teologiju u Sarajevu, postdiplomski studij završava s doktoratom na Gregorijani u Rimu. Predavao je više kolegija iz Fundamentalne teologije na KBF u Sarajevu. Bio je član više vijeća Biskupske konferencije Hrvatske i BiH. Bio je član i međunarodnog komiteta Islam u Europi.

Prof. Topić bio član Međugorske komisije Biskupske konferencije Jugoslavije i Vatikanske. Od 1987 do 1991. godine, ratni upravitelj Bogoslovije u Sarajevu od 1992. do 1996.

Obnovitelj i predsjednik HKD Napredak od obnove 1990. godine do 2019. Osnivač i predsjednik Paneuropske unije BiH od 1995. do 2010. godine i više mandata član predsjedništva Međunarodne Panevropske unije kao i član predsjedništva Evropskog centra za radnička pitanja (EZA).

Prof. Topić je autor 9 knjiga i suautor 2, pisac brojnih znanstvenih, stručnih i popularnih članaka. Održao je brojna predavanja i tribine te sudjelovao na više simpozija i seminara u zemlji i inozemstvu.

Dobitnik je brojnih nagrada i plaketa, među kojima i nagrada Grada Sarajeva. Od 2021. je član Evropske akademije znanosti i umjetnosti iz Salzburga (EASA).

MIR KAO PRETPOSTAVKA RAZVOJA I UNUTARNJE INTEGRACIJE

FRANJO TOPIĆ

Mir je važan u Bosni i Hercegovini iz više razloga. Prvo mir omogućava stabilnost i sigurnost zemlje. Nakon dugog razdoblja ratova i sukoba tokom devedesetih godina prošlog vijeka mir je neophodan kako bi se promovirao društveni napredak, ekonomski rast i razvoj te osigurala dobrobit svih građana.

Drugo mir je ključan za izgradnju povjerenja i pomirenja među različitim etničkim, vjerskim i političkim grupama u BiH. Sukobi iz prošlosti su ostavili duboke rane i podjele u društvu stoga je mirni suživot i dijalog ključan za nadilaženje tih podjela i izgradnju bolje budućnosti za sve građane. Treće mir je važan i za regionalnu stabilnost. Bosna i Hercegovina se nalazi u turbulentnoj regiji Balkana gdje su se prethodno vodili ratovi i bili sukobi, a i sada je neriješeno stanje, posebno na Kosovu. Održavanje mira u BiH doprinosi stabilnosti regije i sprječava prelijevanje sukoba i otvara put za suradnju i razvoj u cijeloj regiji.

Konačno mir je neophodan za poštivanje ljudskih prava i temeljnih sloboda. Bez mira građani BiH ne mogu slobodno živjeti i ostvarivati svoj puni radni i ljudski potencijal. Mir je osnova za zaštitu osnovnih ljudskih prava kao što su sloboda izražavanja, okupljanja i sloboda vjeroispovijesti. Mir će pomoći da ljudi ne sele iz BiH.

Ukratko mir je ključan za stabilnost, pomirenje, regionalnu sigurnost i poštivanje ljudskih prava u Bosni i Hercegovini. Važno je da se nastavi ulagati napore u očuvanje mira i izgradnju prosperitetne i inkluzivne države za sve njezine građane.

Mir nije sve ali bez mira sve je ništa.

Ključne riječi: mir, BiH, Dayton, suživot

Profesor emeritus Ustavnog prava dr. **Kasim Trnka** rođen je u Sarajevu 1939. godine. Odbranom doktorske disertacije na Pravnom fakultetu u Sarajevu, 1975. godine, stekao doktorat pravnih nauka iz domena Ustavnog prava. Karijeru univerzitetskog profesora na predmetu Ustavno pravo, koju je započeo 1976. godine, realizira na više univerziteta u zemlji. Angažovan je u izvođenju naučno-nastavnog procesa na postdiplomskim studijima na pravnim fakultetima u BiH i u zemljama regije. Objavio je preko 100 naučnih i stručnih radova iz oblasti ustavnog prava i političkih nauka, među kojima više udžbenika, monografija i priloga u domaćim i stranim časopisima i publikacijama. Istupao na brojnim domaćim i međunarodnim naučnim i stručnim skupovima. U tri navrata objavio udžbenike Ustavnog prava, 1989. 2000. i 2006. godine. Studiju "Konstitutivnost naroda" objavio u Sarajevu 2000. godine., a monografije "Međunarodno ratno pravo" 1999. godine i "Ustavna demokratija" 2002. godine" Realizovao više naučnoistraživačkih projekata. U više navrata bio član ustavnih komisija Skupštine BiH i brojnih stručnih udruženja. Član je Odbora za pravne nauke Akademije nauka i umjetnosti BiH.

UZROCI AKTUELNE KRIZE DRŽAVNOSTI BOSNE I HERCEGOVINE I MOGUĆA RJEŠENJA ZA NJENO PREVAZILAŽENJE

KASIM TRNKA

Prva rečenica Dejtonskog mirovnog sporazuma glasi: „Strane (Republika Bosna i Hercegovina, Republika Hrvatska i Savezna Republika Jugoslavija) prepoznajući potrebu za sveobuhvatnim rješenjem **da se okonča tragičan sukob u regionu, ...**“ Iz ove diplomatske formulacije može se prepoznati nekoliko bitnih zaključaka. Najprije je potvrđeno da se radi o regionalnom međudržavnom oružanom sukobu čiji su akteri upravo potpisnice sporazuma. Još je važnije da je izbjegnuto odgovor na pitanja uzroka i karaktera rata. Nema ni naznake o tome koje su vrijednosti zaštićene međunarodnim pravom napadnute u ovom sukobu.

Kreatori Mirovnog sporazuma nisu se upuštali u suštinu sukoba između monoetničke nacionalne države i multietničkog demokratskog koncepta napadnute zemlje. Raspadom Jugoslavije, Srbija i Hrvatska su se ustavno odredile kao nacionalne države. Njihova tadašnja nacionalistička vođstva, oslanjajući se na svoje sunarodnike, oživila su staru ideju o podjeli BiH Međunarodnim akterima je bilo jasno da će tzv. strane učesnice, nakon uspostavljanja mira, nastaviti da se bore svim raspoloživim sredstvima za ostvarivanje svojih ratnih ciljeva. Zato su u Sporazum ukomponovali raznovrsne i masivne oblike intervencije međunarodne zajednice u unutrašnje odnose. Zahvaljujući procjenama međunarodne zajednice najveći broj ovih intervencija u unutrašnji poredak BiH ili je ukinut ili bitno reduciran. Ostala su još samo dva oblika efektivne uloge međunarodne zajednice – Ured visokog predstavnika i troje stranih sudija Ustavnog suda BiH.

Dejtonski ustavni koncept se temelji na dominancije tri etničke najbrojnije grupe. To je bitno opredijelilo i strukturu političkog organizovanja i djelovanja. Vodeće političke nacionalne stranke imaju suprotstavljene političke programe. Dok jedni zagovaraju jačanje uloge institucija BiH, drugi se zalažu za secesiju entiteta od BiH i na tome sistematski rade, dok se treći u cijelosti identifikuju sa susjednom državom. Dejtonski okvir im pruža brojne i raznovrsne alate za ostvarivanje secesionističkih ciljeva. Takvim djelovanjem i stalnim napadima na ustavni poredak permanentno se produbljuje kriza državnosti BiH. Ukoliko se ovi procesi ne zaustave ostaju široko otvorena vrata za završetak procesa disolucije Bosne i Hercegovine.

Djelovanje Ustavnog suda i OHR-a je nepremostiva prepreka u ostvarivanju ovih namjera. Zbog toga su žestoki napadi na ove dvije institucije. Pošto ih ne mogu eliminisati, djelovanje je usmjereno na uklanjanje stranih sudija i na promjenu koncepta Ustavnog suda, kao i na obezglavljivanje OHR-a.

Zaustavljanje procesa degradacije državnosti BiH moguće je samo transformacijom postojećih ustavnih rješenja kojom bi se osiguralo prihvatanje savremenih demokratskih standarda i evropskih vrijednosti. Mapa tog puta utvrđena je obavezom provođenja presuda Evropskog suda za ljudska prava i ispunjavanjem kriterija za otvaranje pregovaračkog procesa za pristup Evropskoj uniji. Pošto su na političkoj sceni dominantne nacionalističke snaga, rehabilitacija državnosti može se postići samo sinergijskim djelovanjem domaćih demokratskih snaga i međunarodne zajednice.

Ključne riječi: država, uzroci krize, etnocentristički koncept, demokratski koncept, moguća rješenja

Sead Turčalo je vanredni profesor i dekan Fakulteta političkih nauka Univerziteta u Sarajevu. Predaje kolegije Geopolitika, Međunarodnu sigurnost, Energetsku sigurnost i Upravljanje konfliktima u međunarodnim odnosima na različitim akademskim nivoima. Njegova akademska karijera uključuje vođenje Horizon2020 projekta "PAVE" i "Re-ENGAGE" kao i učešće u 15-tak međunarodnih i nacionalnih istraživačkih projekata. Njegov autorski opus uključuje nekoliko knjiga i studija, te oko 30 radova, a njegovi najnoviji radovi su: Turcalo, S., & Hirkić, M. (2023). Building resilience or increasing vulnerability to extremism in communities? Different perspectives on the role of religious actors in Bosnia and Herzegovina. In *Vulnerability and resilience to violent extremism: An actor-centric approach* (pp. 91–104). Routledge.; Hirkić, M., Kapidžić, D., & Turcalo, S. (2022). Strategic policy suggestions for a new approach in countering violent extremism in Bosnia and Herzegovina. In *Violent extremism in the western balkans: Islam, identity and measures countering radicalisation: Perspectives from Kosovo and Bosnia and Herzegovina case studies* (pp. 148–192)., l'Harmattan Italia. Russian influence in Bosnia and Herzegovina: How Russia's support for anti-NATO forces could re-shape the country and the region, *Democracy and Security in Southeastern Europe* 7 (1), pp.7-21;; Energetska geopolitika na Balkanu, FES i FPI, Sarajevo, 2020, Maps in international security: Revealing the unseeable, *Journal of Regional Security* 14 (1), pp.39-44; "Popularna geopolitika" (2021) i "Presretnuti razgovori: pripreme za rat" (2022). Svoje akademski angažman upotpunjuje obavljanjem dužnosti potpredsjednika Atlantske inicijative, sarajevskog think-tanka koji se fokusira na istraživanje sigurnosti, te pruža konsultantske usluge međunarodnim organizacijama kao što su OSCE, IOM i IRI. Osim toga, doprinosi akademskom diskursu kao član uređivačkog odbora raznih naučnih časopisa.

**NOVI GEOPOLITIČKI OKVIR ZA RAZVOJ BOSNE I HERCEGOVINE U 21.
STOLJEĆU**
SEAD TURČALO

U uvjetima složenog i brzo evoluirajućeg geopolitičkog regionalnog i globalnog okruženja, Bosna i Hercegovina (BiH) se nalazi pred nizom izazova i prilika.

Cilj ovog rada je da izloži novi geopolitički okvir za razvoj BiH, smješten u šire kontekste euroatlantskih integracija, regionalne stabilnosti i globalnih odnosa moći. Koristeći teorije klasične geopolitike rad tvrdi da strateški položaj BiH na raskrižju istočne i zapadne Evrope državu ne čini samo ranjivom nego da nudi i prednosti.

U članku se koristi multidisciplinarni pristup, uključujući uvide iz političke geografije, teorije međunarodnih odnosa i studija sigurnosti. Kritički ispitujemo dugoročnu održivost Dejtonskog sporazuma, tvrdeći da je, iako je zaustavio rat, institucionalizirao etničke podjele i perpetuirao stanje političke inercije što skriva dugoročan konfliktni potencijal. Koristeći kvantitativne podatke iz izvještaja Svjetske banke i UN-a, rad ističe ekonomske posljedice takve geopolitičke stagnacije, uključujući visoke stope nezaposlenosti i fenomen “odliva mozgova”.

Nadalje, rad istražuje ulogu vanjskih aktera, poput Evropske unije, Rusije, Kine i Turske, u oblikovanju geopolitičke putanje BiH. Sugerira da su euroatlantske integracija i dalje najizgledniji put za političku i ekonomsku stabilnost BiH, ali upozorava na zamke nedostatka koherentne politike unutar EU prema BiH te sugerira stavljanje većeg fokusa na transatlantsku dimenziju integracija. Suprotno tome, analizira rastući utjecaj Rusije i Kine i Turske u regiji, kako kao potencijalnu protutežu, tako i kao komplicirajući faktor u euroatlantskim aspiracijama BiH.

Zaključno, rad predlaže višestruku strategiju za razvoj BiH u 21. stoljeću. To uključuje reforme usmjerene na uravnoteženu vanjsku politiku koja navigira kroz složenu mrežu regionalnih i globalnih saveza. Sintetizirajući širok spektar akademske literature i empirijskih podataka, cilj rada je da doprinese tekućem diskursu o geopolitičkom pozicioniranju BiH i nudi sveobuhvatan okvir za njen budući razvoj.

Ključne riječi: geopolitički okvir, Euroatlantske integracije, stabilnost, Dejtonski sporazum, vanjski akteri

BILJEŠKE

BILJEŠKE

BILJEŠKE

BILJEŠKE

BILJEŠKE

BILJEŠKE

PROGRAM

Naučni skup

Državnost Bosne i Hercegovine u XX. i XXI. stoljeću:
istorijski izazovi i dostignuća u razvoju državnosti Bosne i Hercegovine

SRIJEDA, 22. novembra 2023. godine

8:30 – 9:00	Registracija učesnika
9:00 – 9:30	Otvaranje skupa i pozdravne riječi
MODERATOR: prof. dr. Nerzuk Ćurak, dopisni član ANUBiH-a	
9:30 – 9:45	Šehić, Zijad: Istoriografija BiH o ZAVNOBiH-u
9:45 – 10:00	Kamberović, Husnija: Rodoljub Čolaković o zasjedanjima ZAVNOBiH-a i AVNOJ-a 1943. godine
10:00 – 10:15	Goldstein, Ivo: Bratstvo i jedinstvo – temelj socijalističke Jugoslavije
10:15 – 10:30	Pejanović, Mirko: Istorijski izazovi razvoja državnosti Bosne i Hercegovine potkraj 20. i početkom 21. stoljeća
10:30 – 11:00	KAFE PAUZA
MODERATOR: Akademkinja Adila Pašalić Kreso	
11:00 – 11:15	Bešlin, Milovoj: Federalistički osnovi Jugoslavije i državnost Bosne i Hercegovine 1941–1945.
11:15 – 11:30	Atila Hoare, Marko: Promulgation of the 1946 constitution of the People's Republic of Bosnia-Herzegovina as the final stage of the People's Liberation Struggle
11:30 – 11:45	Anđelić, Neven: Bosna i Hercegovina od monolitne jednostranačke vlasti do anarhičnog višestranačja
11:45 – 12:00	Fejzić, Elvis: Socijalne, ekonomske, političke i nacionalne odrednice Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine
12:00 – 13:00	RUČAK
MODERATOR: Akademik Enver Zerem	
13:00 – 13:15	Jerković, Adamir: ZAVNOBiH – Obnova dana državnosti BiH
13:15 – 13:30	Rastoder, Šerbo: Ko je bio Halid Mandić, autor proustaškog elaborata o Novopazarskom sandžaku
13:30 – 13:45	Muslić, Albin: Državna imovina u Bosni i Hercegovini – de lege ferenda osvrt
13:45 – 14:00	Cvitković, Ivan: Zašto nije „mirna Bosna“?
14:00 – 14:30	KAFE PAUZA
MODERATOR: prof. dr. Husnija Kamberović, dopisni član ANUBiH-a	
14:30 – 14:45	Papić, Žarko: ZAVNOBiH i aktuelna borba protiv separatizma i unitarizma
14:45 – 15:00	Lučić, Zdravko: Bosna i Hercegovina mora biti koncipirana na osnovnim načelima ZAVNOBiH-a
15:00 – 15:15	Lavić, Senadin: Suverenitet BiH i bosanski identitet
15:15 – 15:30	Babić, Mile – Diskusija
15:30 – 16:00	DISKUSIJA

PROGRAM

Naučni skup

Državnost Bosne i Hercegovine u XX. i XXI. stoljeću:
istorijski izazovi i dostignuća u razvoju državnosti Bosne i Hercegovine

ČETVRTAK, 23. novembra 2023. godine

MODERATOR: prof. dr. Asim Mujkić, dopisni član ANUBiH-a	
9:00 – 9:15	Hammer, Stefan: The Bosnian People silenced under a ceasefire Constitution
9:15 – 9:30	Bianchini, Stefano: Prijedlozi za mirovne planove od 1992. do 1994. godine: Korijeni neuspjeha u izgradnji funkcionalne države u Bosni i Hercegovini
9:30 – 9:45	Trnka, Kasim: Uzroci aktuelne krize državnosti Bosne i Hercegovine i moguća rješenja za njeno prevazilaženje
9:45 – 10:00	Turčalo, Sead: Novi geopolitički okvir za razvoj Bosne i Hercegovine u 21. stoljeću
10:00 – 10:15	Drino, Dževad: Evropeizacija Bosne i Hercegovine i pravne kulture
10:15 – 10:45	KAFE PAUZA
MODERATOR: Akademik Mirko Pejanović	
10:45 – 11:00	Bešlagić, Jasmina: Etnicizacija i politizacija pitanja sastava, izbora sudija i načina donošenja odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine kao mehanizmi podriivanja ustavno-pravnog poretka Bosne i Hercegovine
11:00 – 11:15	Omerdić, Dženeta: (Post)dejtonska koncepcija narodnog suvereniteta u Bosni i Hercegovini
11:15 – 11:30	Sadiković, Lada: Izgradnja funkcionalne države Bosne i Hercegovine kroz efikasnu primjenu temeljnih evropskih vrijednosti
11:30 – 11:45	Kodrić, Sanjin: „Tijelo bez duše“: Status bosanskog jezika i bošnjačke književnosti i razvoj državnosti Bosne i Hercegovine u socijalističkoj Jugoslaviji
11:45 – 12:00	Barbarić, Dražen i Bošnjak, Ana-Mari: Lažna dilema bosanskohercegovačkoga konstitucionalizma
12:00 – 13:00	RUČAK
MODERATOR: prof. dr. Mile Babić, dopisni član ANUBiH-a	
13:00 – 13:15	Čurak, Nerzuk: ZAVNOBiH i istraživanje budućnosti
13:15 – 13:30	Sadiković, Elmir: Razvoj državnosti Bosne i Hercegovine u integracijskom procesu u EU
13:30 – 13:45	Šain, Željko; Selimović, Jasmina i Taso, Edin: Izazovi industrije osiguranja u Bosni i Hercegovini u procesu integracije naše države u Evropsku uniju
13:45 – 14:00	Marković, Ivo: Pomirenje u Bosni i Hercegovini u Miru Dejtonskog sporazuma
14:00 – 14:15	Topić, Franjo: Mir kao pretpostavka razvoja i unutarnje integracije Bosne i Hercegovine
14:15 – 14:30	Kukić, Slavo: Udar na ZAVNOBiH je udar na opstojnost Bosne i Hercegovine
14:30 – 14:45	Duraković, Esad – Diskusija
14:45 – 15:30	DISKUSIJA

